DĚJINY EVROPY

EVROPA *raného středověku* 300–1000

ROGER COLLINS

VYŠEHRAD

Copyright © Roger Collins, 1991, 1999

Odborná revize PhDr. Vratislav Vaníček, 2005
Translation © Martin Hořák, 2005
Kateřina Klápšťová, 2005
Šárka Korytová-Magstadt, 2005
Vladimír Novák, 2005
Michaela Ponocná, 2005
Renata Wesleyová, 2005

ISBN 80-7021-660-3

Obsah

Chronologický přehled nejdůležitějších událostí 10
Předmluva k prvnímu vydání 21
Předmluva k druhému vydání 24
Úvod 25

1] CÍSAŘOVÉ, KTEŘÍ ŘEŠILI PROBLÉMY
Dynamická doba: říše římská, 235–285 29
Diokleciánova vláda, 285–305 36

2] KONSTANTINOVA DOBA
Imperiální rivalové, 305–312 43
Císař a jeho nové náboženství 44
Konstantinovi dědicové, 324–350 51

3] POHRANIČNÍ A OBČANSKÉ VÁLKY, 350–395
Obrana impéria, 350–361 57
Zpátečnický rebel: císař Julián, 361–363 62
Vnitřní konflikty, 363–395 67

4] BITVA U HADRIANOPOLE A VYPLENĚNÍ ŘÍMA
Příchod Hunů 72
Góti a říše římská, 376–395 76
Stilicho nebo Honorius? Konflikt dvou strategií, 395–410 79

5] ROZDĚLENÉ MĚSTO:
KŘESŤANSKÁ CÍRKEV, 300–460
Křesťanství a impérium 85
Petrovo prvenství 91
Vzestup monasticismu 97

6] VYMIZENÍ ARMÁDY
Zmenšování západní části říše, 410–454 101
Věk vojenských diktátorů, 455–480 107
Pád Říma? 116

7] NOVÁ KRÁLOVSTVÍ
Vojevůdci a králové 119
Theoderich a ostrogótské království v Itálii 123
Chlodvík 129

8] SOUMRAK ZÁPADU, 518–568
Předehra: Konstantinopol a Řím 133
Justinián I. a Afrika, období 527–523 137
Italské války 535–553 144

9] KONSTANTINOPOL, PERSIE A ARABOVÉ
Římská říše a Irán 149
Islám a arabské výboje 156

10] ZAHÁLČIVÍ A ÚPADKOVÍ KRÁLOVÉ
Vizigótské Španělsko v letech 589 až 711 165
Merovejská Galie v letech 511 až 687 172

11] ZROZENÍ BRITÁNIE
Vládci-zakladatelé, 410–597 183
Křesťanská království, 598–685 188
Mercijská hegemonie, 633–874 194

12] ÚSPĚCHY LANGOBARDŮ, 540–712
Získání Itálie, 540–572 203
Vévodové a králové, 572–584 207
Království Langobardů, 584–712 213

13] ODDĚLENÍ VÝCHODU A ZÁPADU
Přežívání kulturní jednoty 222
Obrazoborectví: rozkol na Východě 226
Řím mezi Konstantinopolí a Francií 231

14] MNIŠI A MISIONÁŘI
Řeholnictví na Západě: Augustin a Řehoř Veliký 237
Utváření irské církve 241
Šíření slova Božího 248

15] VSTŘÍC NOVÉMU IMPÉRIU NA ZÁPADĚ, 714–800
Karel Martell („Kladivo“) 260
Pipin „Krátký“ 268
Karel „Veliký“ 275

16] NOVÝ KONSTANTIN
Význam císařství 286
Mechanismus vlády 292
Ideologický program 294

17] HRANIČÍCÍ SPOLEČNOSTI:
KŘESŤANSKÉ ŠPANĚLSKO, 711–1037
Křesťané z al-Andalusu 301
Království severního Španělska, cca 718–910 305
Království leónské a krajina kastilská, 910–1037 312

18] NEJEDNOTNOST KRÁLŮ
Kroniky ve věku válek 319
Vláda Ludvíka I. Pobožného, 814–840 322
Západní králové a císařové, 840–911 333

19] PUSTOŠENÍ POHANŮ
Obchodníci a nájezdníci 345
Vikingové a francká říše 350
Vikingové a anglosaská království 357
Konverze a expanze 362

20] OTONSKÁ ÉRA
Italské problémy, 875–961 366
Německo: království a knížectví, 911–962 370
Německo, Řím a Konstantinopol, 962–983 377
Ota III. (983–1002) a evropská expanze směrem na východ 381

Poznámky 393
Zkratky 455
Literatura 456
Rejstřík 467
Ediční poznámka 479

Německo: království a knížectví, 911–962

Smrtí osmnáctiletého Ludvíka Dítěte v roce 911 vymřela východní větev dynastie Karlovců. Ludvík byl jediným legitimním synem Arnulfa a jeho smrt zanechala v Německu politické vakuum. Na rozdíl od osmdesátých let devátého století, kdy Karel Tlustý v souvislosti se smrtí svých příbuzných přicházel o části říše, roku 911 nebyla žádná naděje, že jediný žijící karolinský potomek, Karel Prosťáček bude schopen rozšířit svou moc, aby získal prázdný trůn ve východním království. Mohl a doufal, že získá Lotharingii (pozdější Horní a Dolní Lotrinsko), oblast mezi východní a západní franckou říší.

Toto království, jehož severní část připadla Lotharovi I. při Verdunské smlouvě roku 843, ztratilo svého posledního karolinského panovníka, když zemřel Arnulfův syn Zwentibold v roce 900 a formálním panovníkem se stal vládce říše Ludvík Dítě. Když ale ten v roce 911 zemřel, lotrinské panstvo dalo přednost předání království do rukou západofranckému Karlu Prosťáčkovi spíše než králi, který byl právě vybrán východofranckými knížaty.[15] Karel, jehož první žena pocházela z lotrinské šlechtické rodiny, byl velice oddaný svým nově získaným teritoriím, a tak se větší část západofrancké šlechty proti němu v roce 922 vzbouřila.

Růst vojenských nebezpečí kolem hranic a zeslabení a konečné vymření větve karolinské dynastie, založené Ludvíkem Němcem, si vynutily ve východní francké říši návrat k dřívějším strukturám politické organizace. A tak v prvním desetiletí desátého století titul „vévoda [*dux*] bavorský“ se objevil poprvé od sesazení Tassila III. v roce 788. Prvním držitelem tohoto znovu užívaného úřadu byl asi vévoda Liutpold, který padl v bitvě proti Maďarům u Bratislavy v roce 907. Před tím byl jmenován do nižšího úřadu *marchio* neboli markraběte císařem Arnulfem v roce 895, poté palatinem, ale není jasné, jestli doopravdy titul vévody získal. Jeho syn Arnulf bavorský, později známý jako Špatný († 937), se jím určitě stal a z charty potvrzující výměnu pozemků datovanou k roku 908 je patrné, že používal moc na úrovni hodnosti královské, aniž by se tomu tak říkalo.[16]

Podobně se události vyvíjely v Dolním Sasku, kde také vládla vévodská dynastie do doby Karla Velikého. V této důležité oblasti na rozhraní se severními Slovany byla dána moc rodině nyní známé jako Liudolfovci, z níž pocházel vévoda Ota († 912), který byl pravděpodobně první z nové linie saských vévodů. V Alamanii, která je také známá jako Švábsko, způsobila existence dvou soupeřících dominantních rodin nepřehlednou situaci. Titul hraběte za vlády Ludvíka Dítěte používal Burchard, který se prezentoval jako „kníže Alamanů“, ale byl svržen a popraven během nepřehledných událostí roku 911. Jeho následník z rivalské rodiny získal titul vévody roku 915, ale byl od-

souzen za vzpouru a popraven roku 917. Po pádu svého soupeře se stal Burchard II. bez boje vévodou Švábska.

Stejným způsobem v původních centrech osídlení ve východofrancké říši na východním břehu Rýna, v oblasti později nazvané Franky, zpomalovaly vznik dominantní dynastie spory mezi vedoucími rodinami. Nakonec ale v roce 906 zvítězili Konrádovci. Na začátku desátého století Durynsko bylo v rukou dalšího knížete, Burcharda, až do jeho smrti v roce 908, brzy poté jako nezávislá oblast asi zanikla a spojila se s Frankami. Na západě v Lotrinsku, na začátku roku 900 skončilo krátké období samostatného království a moc se dostala do rukou knížete Gebharda. Po jeho smrti v bitvě proti Maďarům v roce 910 se moci chopila úplně jiná rodina.[17]

Přestože němečtí badatelé označili tyto obnovené quasi etnické politické celky jako ‚kmenová vévodství', ne všechna knížectví měla charakter předkarolinského období, která frančtí vladaři využívali k ovládání různých národů za východními hranicemi císařství. Zvláště Lotrinsko bylo vytvořeno úplně uměle jako výsledek smlouvy v Coulaines v roce 843. Kulturní a historické odlišnosti různých německých národů byly hlavním faktorem při sociálním a politickém členění východofrancké říše a doba si žádala dynastické sepětí s původními knížecími rodinami. A tak v prvním díle *Života královny Matyldy*, ženy saského vévody a později krále Jindřicha I., napsaném jejím vnukem císařem Otou II. (973–983), se dává důraz na její původ z Widukindů, rodu který vedl saskou obranu proti Karlu Velikému.[18] Nové vévodské rodiny se snažily obhájit svou pozici svým původem, také si chtěly zabezpečit uplatňování moci a vytvořit zázemí, na němž by se měla tato moc zakládat. Otevřeně užívaly práv, která byla dříve vyhrazena pouze králům, zvláště pak vybírání daní a zdrojů na svých územích v původním karolinském fisku.

Avšak samostatně se nemohli postavit proti nájezdům Maďarů (o kterých bude více řečeno později), zvláště když se začala rýsovat další nebezpečí od slovanských národů na východní hranici Saska. Vojenská spolupráce a koordinace vyžadovala existenci nějaké obecně uznávané ústřední moci. Nikdy se ale neuvažovalo o možnosti, že by se knížectví přetvořila v oddělená malá království. Takže poté, co zemřel Ludvík Dítě, knížata a další významní vládcové jednotlivých území, s výjimkou vůdců z Lotrinska, rychle zvolili za nového krále franckého vévodu Konráda.

Přestože existoval názor, že Konrád měl příbuzenské svazky s Karlovci, není to pravděpodobné.[19] Také se nedá říci, že svým nedávno získaným titulem vévody franckého na východ od Rýna, získal nárok na uprázdněný královský trůn. Nepíše se o něm jako o vynikajícím vojevůdci, ale podle všeho byl nejpřijatelnějším kandidátem. To, že byl zvolen někdo, kdo nepocházel z karolinského rodu, bylo kontroverzní a mohlo vést v budoucnosti ke

svárům mezi knížaty, dokazuje proto vážnost a naléhavost vojenských problémů, kterým království čelilo.[20]

Avarský kaganát, který po dlouhá léta ovládal pláně podél horního toku řeky Dunaje, na východ od Bavorska, se v posledním desetiletí osmého století rychle rozpadl následkem vnitřních konfliktů a porážek od Karla Velikého. Mezera po Avarech byla záhy zaplněna slovanskou Velkomoravskou říší, jejíž hlavní geografická centra se nedávno stala námětem akademických sporů. Tradiční postoj spojoval říši s údolím řeky Moravy v nynější České republice. Existuje ale názor, založený na sporadických písemných dokladech, že oblast byla spíše na jih od Dunaje v blízkosti původního římského města Sirmium (dnes Svenska Mitrovica) nebo maďarského Alföldu.[21] Ať bylo srdce země kdekoliv, Velkomoravská říše, která byla nejmocnějším východním sousedem východofrancké říše, se překvapivě rychle rozpadla na samém konci devátého století pod tlakem stepních nomádských kmenů Maďarů, neboli *Ungari*, jak byli nazýváni v kronikách východní francké říše (pravděpodobně odvozeno od sjednocení jména Maďarů s archaickými Huny). Maďaři se poprvé objevili v těchto písemnostech v roce 889, ale z byzantského písemnictví je patrné, že byli tlačeni na západ k hornímu Dunaji rostoucí mocí Pečeněhů v jižních ruských stepích.[22] Od roku 892 je využíval jako žoldnéře král Arnulf ve svých výpravách proti Velkomoravské říši.[23] Ve stejném desetiletí bojovali s vojsky byzantské říše proti Bulharům.

Tak jako s jejich předchůdci, Huny a Avary, kontakt s více rozvinutými a nekočovnými společnostmi na jihu a na západě, vedl k sociální soudržnosti mezi nomády. Tím také se mohly vytvořit mohutnější a ničivější vojenské celky. V roce 899 Maďaři zahájili útok napříč Julskými Alpami do severní Itálie a „zabili mnoho biskupů" a potom následoval ničivý útok na Bavorsko. Jejich útoky rostly jak v záboru území, tak v síle. Další útok na Bavory se konal v roce 907 a zahynul v něm vévoda Liutpold. V roce 908 Maďaři ničili vévodství durynské a saské. V roce 909 alamanské, v roce 910 porazili franckou armádu a zabili vévodu Gebharda.[24] Kolem roku 911 tudíž všechna hlavní vévodství trpěla pod područím Maďarů a očekávaly se další útoky.

Krátká vláda Konráda I. (911–918) zažila jenom malou úlevu. Přes vítězství nad Maďary na řece Innu v roce 913, Maďaři údajně zničili v roce 915 celou Alamanii (Švábsko) a plundrovali Durynsko a Sasko až ke klášteru ve Fuldě.[25] Tento klášter, založený Bonifácem, se měl stát pohřebním místem Konráda v roce 919. Zemřel předchozího prosince poté, co byl zraněn v neúspěšné výpravě proti vévodovi Arnulfovi Bavorskému v roce 918, což je dokladem problémů, se kterými se potýkali králové, když se pokoušeli uplatnit moc nad jinými vévodstvími a když se vévodové nechtěli této moci podvolit. Na smrtelné posteli se Konrád údajně snažil o to, aby nedošlo ke svárům o zvolení následovníka, a tak doporučil východofranckým šlechticům vévodu Jindřicha Saského jako nejlepšího následníka.[26] Poté pouze saští šlechtici

Frank byli přítomni ve shromáždění ve Fritzlaru v květnu 919, které dalo korunu Jindřichovi, a ten se okamžitě musel střetnout s Arnulfem Bavorským, a až potom ho uznala všechna knížata. Po tomto nejistém začátku zakladatele otonské dynastie, byl nový král první, kdo byl schopen první účinné akce proti Maďarům. Otonská dynastie získala jméno po Jindřichově otci, knížeti Otovi Saském († 912).

Jindřich I. (919–936), neboli Jindřich Ptáčník, jak byl později znám, měl štěstí v tom, že maďarské ničivé útoky byly přerušeny v prvních letech jeho vlády, ale opět začaly v roce 924, kdy zničily východní Franky.[27] Jindřich byl přinucen se stáhnout do pevnosti Werla. Úspěšné zajetí maďarského vůdce mu umožnilo získat smír, který trval devět let, za který však musel každý rok zaplatit. Jindřich využil tohoto období k tomu, aby postavil opevněné osady, a k přestavbě armády, většinou pomocí několika tažení proti Slovanům. Když smír skončil a Maďaři opět začali v roce 933 útočit, úspěšně je porazil v bitvě u Riade.[28] Když se následujícího roku obrátili na východ, byli poraženi armádou byzantského císaře Romania I. Lecapena (920–944).[29]

Maďarské nebezpečí na Západě tím ale neskončilo. V roce 937 jedna z jejich výprav pronikla až do západofrancké říše a obléhala krále Ludvíka IV. (936–954) v Laonu, poté se vrátila k Dunaji přes severní Itálii a cestou ničila, co jí přišlo do cesty. Tato a téhož roku ještě jiná maďarská výprava také pronikla až na jih do vévodství Beneventa a Salerna. Ale pak došlo k zásadnímu obratu. Maďarský útok v roce 938 na začátku vlády Jindřichova syna Oty I. (936–973) vedl k jejich další porážce. Bavoři, kteří v období těchto nájezdů trpěli nejvíce, se mohli pomstít v roce 943, když je bratr vévody Arnulfa Špatného, také porazil. Rokem 950 východní Frankové převzali iniciativu a králův bratr Jindřich vedl úspěšné tažení proti Maďarům. Bitva vyhraná Otou I. na řece Lechu v roce 955 se stala vyvrcholením série vítězství.[30]

Slábnutí maďarské hrozby od třicátých let desátého století osvobodilo království od nejžhavějšího problému a také zároveň otevřelo nové vnitřní problémy. Pro neustálou vojenskou pohotovost králové neměli dost možností, aby si podmaňovali mocné vévody. Jako územní kníže před svým zvolením v roce 919 nebyl Jindřich I. ničím víc, než jedním z mnoha a jeho královský titul nijak zvláště neposílil jeho moc, která byla omezena na jeho vlastní saské vévodství. Jenom mu dovolila ve Švábsku jmenovat vévodu dle vlastního výběru v roce 926, kdy tato hodnost byla volná, a on se svým synem Otou I. postupně rozšiřoval pole působnosti jmenováním svých stoupenců a členů své rodiny na místa dalších důležitých vévodství. Avšak tradice nezávislosti jednotlivých regionů byla velmi silná a neexistovaly ani instituce ústřední moci, takže osoby, které král jmenoval, potom sám nemohl přinutit k poslušnosti. A tak největším vnitřním nebezpečím monarchie se stávali právě členové otonské rodiny, kterým byla tato knížectví svěřena.

Ota I. musel čelit vzpouře v roce 938 vedené Eberhardem, vévodou Frank a bratrem bývalého krále Konráda, ve které byli také zapleteni jeho vlastní starší nevlastní bratr Thankemar a jeho vlastní bratr Jindřich. Boje vyvrcholily následujícího roku, když vévoda z Lotrinska, které bylo opět pod nadvládou východofrancké moci po vzpouře proti Karlovi Prosťáčkovi v roce 922, přešel na stranu vzbouřenců, a také Ludvík IV. (936–954), vládce západofrancké říše, zaútočil na Otovo království.[31] Ale západní francká říše sama byla tak oslabena vnitřními nesváry, že někteří šlechtici rychle přešli na stranu Oty, který provedl účinnou protiofenzívu na Ludvíkovy državy, čímž ho přinutil, aby se stáhl. Úmrtí obou odbojných vévodů Franků a Lotrinců v této válce roku 939 dalo Otovi možnost nahradit je svými lidmi. Mohl tak jmenovat svého mladšího bratra Jindřicha, přesto že se proti Otovi postavil roku 938 a 941, vévodou Bavorským tím, že ho oženil s dcerou a dědičkou Arnulfa Bavorského († 937). Sňatkem se Otův syn Liudolf stal vévodou Švábska.[32]

Následovalo období zdánlivé stability jak ve východofranckém království, tak na jeho východních hranicích, a tak se Ota mohl věnovat záležitostem Itálie. První výprava na jih skončila v podstatě fiaskem. Severoitalské „království langobardské“ s centrem v Pavii nebylo karolinské, oddělilo se po sesazení císaře Karla Tlustého v roce 887, potom zde od roku 926 do roku 947 vládl celkem účinně avšak s použitím násilí Hugo z Arles, původně kníže provensálský.[33] Jeho syn a následník Lothar zemřel náhle v roce 950 a hodnost krále přešla na markraběte Berengara z Ivre, který držel moc v království již od roku 945.[34] Avšak vdova po Lotharovi, Adelheid, se tajně spojila s Otou I, aby jí pomohl Berengara svrhnout.

Ota se rozhodl zasáhnout do událostí v Itálii, když slavil Velikonoce v Cáchách v roce 951, a je možné, že mu byl při jeho rozhodnutí vzorem Karel Veliký.[35] Ve stopách svého velkého předchůdce pochodoval na Pavii, rychle ji obsadil a nechal se korunovat králem Langobardů. Tím ale podobnost s Karlem Velikým skončila. Jeho výprava na jih a následný sňatek s Adelheid, podnítily vzpouru ve východofrancké říši a vzbudily nedůvěru v jeho rodině, což posléze vedlo k velkému povstání v Německu. Ota se musel stáhnout na sever, aby mohl čelit povstání, do kterého se zapojila všechna knížectví. Otův návrat do Itálie se opozdil o deset let, a to spíše zásluhou snahy papeže, než královské vdovy.[36]

V praxi ovšem bylo papežství v tomto období velmi vzdáleno vysokým ideálům dřívějších etap své existence. Dokonce i velmi zdrženlivá publikace *Původních Cambridžských středověkých dějin*, nazývá papežství „pornokracií“.[37] Je nutné ovšem brát s rezervou hodnověrnost vzrušujících statí o vraždách, smilnosti a intrikách na dvoře papeže. Hlavním pramenem těchto historek je zkrácená práce biskupa Liutpranda z Cremony, známá jako *Liber de Ottone rege*, neboli Kniha o králi Otovi, napsaná kolem roku 965.[38] Liutprand († 972),

který se stal od roku 950 členem dvora Oty I., byl mimořádně vzdělaný a sečtělý muž.[39] Přestože se dnes na jeho práci všeobecně hledí jako na výstřední a senzacechtivou, nelze opominout souvislost s literární tradicí pozdní antiky, kterou tímto textem prozrazuje.[40]

Od období raného Římského impéria byla obvinění ze sexuálně nevhodného chování používána nejen v literatuře jako zbraň pro ponížení soupeře, ale také v politice. Tato tradice se znovu objevila v dějinách papežství. Tak například, obvinění z „cizoložství" použili proti papeži Symmachovi (498–514) zastánci jeho rivala Vavřince, a proti Lvovi III. (795–816) zase Římané, kteří chtěli opodstatnit jeho násilné svržení v roce 799.[41] Tudíž příliš nepřekvapuje, že Liutprand použil stejná obvinění, aby znectil papeže a jeho šlechtické příznivce, když stáli proti pisatelově pánovi Otovi I. Rozhodně se nejedná o autorovu údajnou oplzlost

Přestože by nebylo rozumné příliš důvěřovat detailům v Liutprandově vyprávění, to, co popisuje, zřejmě naznačuje sílící tendenci, patrnou již na sklonku osmého století, kdy se papežský úřad stal předmětem soupeření mezi jednotlivými šlechtickými klikami uvnitř města Říma.[42] Zatímco v předchozím desetiletí se jednotlivé frakce pokoušely při odstranění papeže, který byl dosazen či sympatizoval s jinou frakcí, postupovat podle zákona, od začátku desátého století tyto kliky bez okolků používaly násilí. A tak byl Lev V. sesazen po třicetidenním trvání své vlády v září 903 Kryštofem, který byl poté sesazen v lednu 904 Sergiem III. (897 a 904–911), jenž měl vojenskou podporu vévody Albericha ze Spoleta. O Sergiovi III. se píše, že dal Lva V. a Kryštofa uškrtit ve vězení. Také je obviněn ze založení první papežské dynastie tím, že zplodil syna s patnáctiletou dcerou ‚konzula' a velitele římské milice, Theofylakta.[43] Opět je nutné brát v úvahu pramen těchto a mnoha dalších statí, jejichž autorem byl Liutprand z Cremony. Jedná se o dílo *Antapodosis* neboli Kniha odplaty z roku cca 958. Jeho nenávist k rodině, která ovládla Řím mezi lety 904 až 963, byla odrazem její opozice vůči jeho pánu, Otovi I., a také dřívějších politických konfliktů v Itálii, ve kterých hrál roli, byť málo významnou.[44]

Rod Theofylaktů a jeho spojenci, 904–964

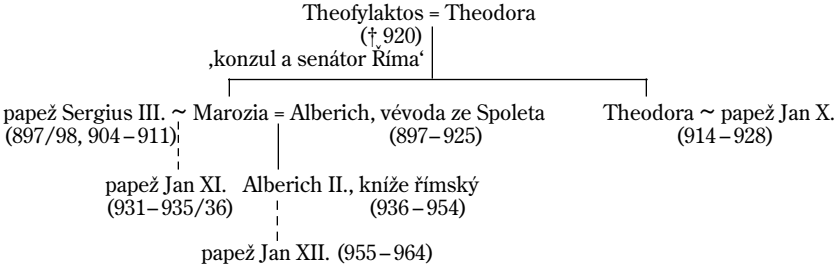

V období vlády papeže Sergia III. ve skutečnosti moc ve městě držel ‚konzul' Theofylakt († 920), který také zastával funkci papežského pokladníka a pak tuto moc předal svému zeti Alberichovi I., vévodovi ze Spoleta († 925). Papež Jan X. (914 – 928), původně patriarcha Ravenny, který byl obviněn Liutprandem ze vztahu s další dcerou Theofylakta, Theodorou, se stal více než obratným papežem za obtížných podmínek a osobně se podílel na shromažďování vojsk, která bojovala a zvítězila nad arabskými nájezdníky, kteří se usadili při ústí řeky Garigliano.[45] Papežovi legáti působili jak ve východní, tak v západní Francii, v Dalmácii a v Konstantinopoli. Jeho nezávislost na nových politických pánech Říma, jímž byli dcera Theofylakta Marozia a její druhý manžel Guido, markrabě z Toskánska, vzrůstala, což nejspíš vedlo k jeho pádu. Sesadili jej v roce 928 a zavraždili následujícího roku.[46] Po dvou krátkých papežských vládách Marozia dosadila svého syna, kterého asi měla se Sergiem III., na místo papeže jako Jana XI. (931 – 935/36).

Moc rodiny Theofylaktů vedené Marozií se měla dále rozšiřovat, když se v roce 932 ‚senátorka' opět stala vdovou a vzala si Huga z Arles, krále Langobardů. Avšak politické dění ve městě nabylo silně místně omezený charakter a Maroziin syn z prvního manželství Alberich II. zorganizoval puč hned po sňatku. Hugo utekl, ale Marozia a Jan XI. se stali Alberichovými vězni.[47] S titulem ‚senátor' (932) a poté „kníže Římanů" vládl městu až do smrti v roce 954. Je ale důležité připomenout, že toto mohl dělat, tak jako jeho matka a děd před ním, se souhlasem a podporou vládnoucích osob etablované a pevně zakořeněné papežské byrokracie. A tak papež Agapitus II. (946 – 955) a Alberich II. mohli odmítnout v roce 951 žádost Oty I., aby byl dosazen na prázdný císařský trůn.[48]

Na smrtelné posteli Alberich II. údajně požádal vedoucí římské duchovenstvo a šlechtice, aby slíbili, že příštím papežem jmenují jeho nelegitimního syna Oktávia. Ten se stal v roce 954 následníkem světské moci svého otce a potom v roce 955, ve svých osmnácti letech, papežem jako Jan XII.[49] Podobné věci se v Evropě stávaly běžně. Důležité duchovní úřady často dědily vlastní děti a není tedy divu, že tento způsob, který v jedenáctém století zachvátil většinu církví na západě, byl reformním hnutím kritizován.[50] Je nutné poznamenat, že blízké propojení světské a duchovní moci v tomto období bylo církvi ku prospěchu. Mnohé z těchto západoevropských ‚knížecích' dynastií (což znamená v praxi nezávislé šlechtické společenství a vévodství) musely vojensky bránit svá území před vnějšími nepřáteli a měly také na starosti kláštery a biskupské a jiné kostely, které pod ně spadaly. Proto mělo smysl dávat místní duchovní úřady mladým členům šlechtických rodin, aby byla zabezpečena kontinuita a posílení těchto společenství. Není důvodu předpokládat, že tyto dynastie byly automaticky proti reformě nebo proti většímu hospodářskému a duchovnímu vlivu církve na jejich územích. Například linie hrabat z Bar-

celony ovládla mnoho opatských, abatyšských a biskupských úřadů v krajích, které měla pod svou kontrolou v desátém a na začátku jedenáctého století. Tato dynastie byla rovněž bohatým ochráncem těchto a jiných malých kostelů a hlavním zastáncem reforem v řeholním životě a církevním světě vůbec.[51]

A tak přes pozdější pověst, která byla výsledkem mistrovského pera Liutpranda, byl Jan XII., stejně jako někteří předchozí papežové z dob vlády jeho otce, aktivní zastánce reforem klášterního života, které měly značný ohlas v mnoha rodech ve střední Itálii, západní francké říši a v Anglii od poloviny desátého století.[52] Odráží to schopnost papežské byrokracie zachovat si ideologii a moc své instituce nehledě na kvality vedení. Je nutno také připomenout, že Jan XII. byl ochoten se zabývat církevními záležitostmi i když se netýkaly věcí související s politickými výhodami. Šlo také o období, kdy mnoho klášterů ve městě přijalo reformu řeholního života a *Benediktovu řeholi*.[53] V důsledku výbojů znovu nastoleného krále Langobardů Berengara II. (950–951, 951–963) se územní papežská moc ve střední Itálii za Jana XII. začala rychle rozpadat. V roce 959 dobyl král Spoleto, Janovo rodinné vévodství. Papež tedy požádal Otu I. o pomoc s příslibem císařského titulu, který ale byl v roce 951 Otovi odepřen.[54] Hlavní účastníci počítali s tím, že dojde k podobné francko-papežské alianci proti langobardské agresi jako za Pipina III. a Karla Velikého.

Německo, Řím a Konstantinopol, 962–983

Otova císařská korunovace následovala po rychlém dobytí Berengarova království v Římě 2.února 962. Zato dal nový císař papeži výsadu známou jako „*Privilegium Ottonianum*“, čímž potvrdil dříveji darovaná území od karolinských vládců Pipina III., Karla Velikého a Ludvíka.[55] Tyto oblasti byly podstatně rozšířeny o nová území, ale papež byl povinen uznat císaře jako svého nejvyššího světského pána ve všech jeho zemích. To se stalo sporným dědictvím, zvláště v období reformy a vývoje nové papežské ideologie v jedenáctém a dvanáctém století. V mnoha ohledech se nové „Římské impérium“, které papežové vytvořili a pokusili se formovat je pro své vlastní účely, stalo jakýmsi frankensteinovským strašidlem.

Z pohledu nového císaře, který chtěl zaujmout aktivnější a více osobní zájem o Itálii než jeho velký vzor Karel Veliký, bylo papežské „podání ruky“ neskonale atraktivní. Už kvůli tomu, že role německého krále, jak se stalo v případě Otových předchůdců, byla velmi obtížná. Svým původem se neodlišovali od ostatních vévodských dynastií ve východní francké říši a chyběla jim dědičná práva rodu Karlovců. Přestože si své postavení snažili vylepšit vyšší ceremonií na královském dvoře a v liturgickém obřadu mnohem více,

než to bylo na karolinském dvoře běžné, jejich moc stále záležela na pokračujících úspěších na poli vojenském a na politické dovednosti.[56] Vidina císařského titulu a s ním i opravdové zlepšení postavení a zřetelněji formulovaný nárok na karolinské dědictví, je přitahovala.

Zdědili království langobardské a tím i ucelený a lépe ovladatelný stát. Navíc ekonomické prostředky italské monarchie byly okamžitě přístupnější než ty v Německu, kde místní moc vévodství a nezávislost těch, kteří tuto moc drželi, byla mnohem větší. Dokonce, když členové Otovy rodiny nebo jejich blízcí spojenci byli jmenováni knížaty, žádný z nich nebyl ochoten se vzdát možnosti efektivní autonomie, kterou tyto úřady nabízely, a nedovolili králům, kteří vlastnili území hlavně na rodinném knížectví v Sasku, založit přímou moc nad hospodářskými fondy v těchto velkých oblastních provinciích.

Ale v Itálii bylo mnohem méně původních langobardských vévodství na severu a jejich postupné rušení za vlády karolinské dynastie, nechalo krále Lombardie bez soupeřů teritoriálně „rovných", jakými byli němečtí vévodové, a také mu bylo dáno k dispozici používat nemovitostí a možnosti neomezeného patronátu. Tradice vzdělání a systém vlády v Itálii byly také asi více vyvinuté než tomu bylo na většině území na severu. Vysoká kultivovanost dvořanů vzdělaných v Pavii jako byl Liutprand, který utekl od Oty v roce 950, musela být zřetelná. Je pravděpodobné, že Liutprand a jiní z Otova okruhu, jako biskup Rather z Verony, který měl zkušenost z Itálie, podporoval zájem německého vládce o Itálii v letech 951–961.

Avšak případ Rathera objasňuje některá nebezpečí, kterých si Ota nebyl vědom, ale která si byl nucen on a jeho následníci na trůn ujasnit. Rathera, původem z Liège v Lotrinsku, který se chtěl dostat ke královskému dvoru, jmenoval v roce 931 langobardský král Hugo z Arles veronským biskupem. Rather však byl ze své veronské diecéze dvakrát vypuzen pro svůj cizí původ i proto, že neuváženě podporoval snahu vévody Arnulfa Bavorského dobýt v roce 934 langobardské království. Od roku 948 žil v exilu a stal se učitelem Otova bratra Bruna, pozdějšího kancléře a arcibiskupa Kolína, a byl občasným účastníkem u královského dvora. Když Ota dobyl království Lombardie, mohl se opět zmocnit své stolice ve Veroně, ale obecně řečeno jeho životní zkušenosti byly předzvěstí problémů, které s sebou přinášela snaha cizích duchovních zapojit se do italské církve. Byli přijatelní, dokud je ochraňovali jejich političtí pánové, kteří jinak hrozili vojenským zásahem.[57]

Italský nezájem o cizí vládu brzy vyšel najevo ve vztazích císařsko-papežských. Jan XII. spolu s Adalbertem, synem Berengara II. zosnoval roku 962 proti Otovi plán. Liutprand ho dokonce obvinil, že začal jednat s Maďary.[58] Následkem toho ho Ota sesadil na synodu v Římě roku 963, ale jakmile císař opustil město, jím navržený Lev VIII. (963–965) zjistil, že nemá místní podporu, aby se postavil proti zastáncům Jana XII, a musel utéci. Situace se zklid-

nila až poté, co Jan v roce 964 zemřel na záchvat mrtvice, což se stalo, máme-li věřit Liutprandovi, když byl v posteli s vdanou ženou.[59]

Muži jmenovaní císařem na papežskou stolici a na biskupské pozice se obvykle netěšili oblibě u místního italského obyvatelstva, které bylo stále více protiněmecké. Takoví papežové mohli zůstat na svých postech pouze s císařskou vojenskou podporou. Avšak císařská moc kolísala. Ota I. zemřel v roce 973 a jeho nástupce Ota II. (973–983) musel své postavení dříve upevnit v Německu, než mohl pomýšlet na Itálii. Předčasná smrt Oty II. a nedospělost následníka trůnu Oty III. (983–1002) znamenala dlouhé období oslabení císařské moci na poloostrově. V takových obdobích císařem podporovaní papeži končívali nešťastně, tak jak se to stalo Benediktovi VI. (973–974) a Janu XIV. (983–984), kteří byli, v mezidobí, kdy zemřel jeden císař a ještě nenastoupil druhý, svrženi a zavražděni.[60]

Přímý původce smrti obou papežů byl papež Bonifác VII. (974, 984–985), který poté, co právní přesnosti začaly být důležité, byl formálně vyhlášen za vzdoropapeže. Byl kandidátem na papežský úřad nové dominantní kliky v Římě – rodu Crescenti, ale na útěku v roce 974 a v době své krátké restaurace o deset let později byl podporován také císaři byzantskými, kteří dělali, co mohli, aby znepříjemnili život otonských, které pokládali za uzurpátory, a aby nastolili znovu oprávněného římského císaře v městě, které se podle Římanů jmenuje.[61]

Byzantské císařství vojensky značně posílilo v desátém století za vlády několika schopných císařů, kteří byli původně generálové a kteří se prohlásili za spoluvládce legitimních následníků Basileia I. Dominantní role Bulharů na východním Balkáně během tohoto období kolísala a skončila během vlády císaře Basileia II. (976–1025), který byl později nazván, ne úplně vhodně, „Bulharobijce“. Východní hranice Malé Asie byla také úspěšně rozšířena a císař Nikéforos Fókas (963–969) opět získal Antiochii v roce 969, o kterou předtím přišel Hérakleios před více než třemi stoletími. V roce 965 se mu podařilo dostat nazpátek od Arabů Kypr.[62] Pro Byzanc se v tomto období rostoucí moc otonské říše stala v jižní Itálii větším zlem, než byli Arabové. Aghlabovský emirát, který dobyl Sicílii, byl svržen v roce 909 náboženským povstáním na podporu Fátimovců, což byla šíitská muslimská dynastie, jejíž členové tvrdili, že pocházejí z prorokovy dcery Fátimy, ženy Alího. Přestože přejali dobytá aghlabovská území na Sicílii, jejich zájem směřoval hlavně na východ a roku 969 přesunuli hlavní město z Kajruvánu v Ifrikiji do Fustátu (Káhira) v nedávno dobytém Egyptě.[63] Zde se začali hlavně soustřeďovat na rozšíření své vlády do Palestiny a Sýrie, což asi přispělo k ukončení až dosud úspěšné byzantské expanze do této oblasti. Avšak i přes tento významný posun moci a zájmů muslimských států, arabské výpady z pevností v Kalábrii situaci v jižní Itálii dále destabilizovaly.

Po roce 964 se císař Ota I., jehož moc se stabilizovala na severu a ve středu poloostrova, začal zaplétat do složitých problémů na jihu, protože si potřeboval pojistit kontrolu nad Římem a střední Itálií. K tomu mu napomáhala příhodná situace dále na jihu. Kníže Pandolf I. Železná hlava (961–980) z Capue-Beneventa žádal otonskou podporu, aby se mohl stát vládcem nad svými sousedy v Salernu a v Neapoli, a také ve snaze rozšířit sva území na úkor Byzance.[64] Ve stejné době Kalábrie trpěla pod sílící hrozbou fátimovských vládců na Sicílii a v Tunisu, a pokus o její odvrácení byzantskou výpravou na Sicílii v roce 964 skončil vojenskou a námořní katastrofou. V roce 967 Nikéforos II. Fókas (963–969), který vládl spolu s dvěma nezletilými císaři makedonské dynastie, byl přinucen podepsat smlouvu s Fátimovci, ve které se upsal k roční platbě. Ota I. využil této situace a v roce 968 vedl výpravu do Apulie a pokusil se získat Bari od byzantské nadvlády. Jeho záměr se nezdařil, ale podařilo se mu způsobit dost škody. V zimě roku 968/69 v další kampani v byzantské Kalábrii Ota uspěl. Rovněž doufal, že využije vojenské hrozby, kterou představoval, a vyslal proto v roce 968 poselstvo do Konstantinopole, aby si u Byzance zajistil uznání nové západní císařské dynastie, a doufal, že bude zpečetěno manželstvím.[65]

Když se Otův vyslanec, biskup Liutprand z Cremony, vrátil roku 969 z Konstantinopole, napsal hořký popis své mise a dvora, který navštívil. Připodobnil císaře Nikéfora k etiopskému Pygmejovi – „lidé by ho nechtěli potkat uprostřed noci“ – a tvrdil, že jí pouze česnek, cibuli a pórek a pije vodu z koupele“.[66] Liutprand chtěl především sdělit, že byzantský císař, kterého opravdu rozzuřilo, že západní říše zaútočila na jeho svrchované území, aniž by byla k tomu vyprovokována, nehodlá jednat s Otou jako se sobě rovným. Byzantský dvůr odmítl uznat Otův císařský titul a dále ho nazýval *rex* neboli král.[67]

Liutprand se dále zmiňoval o tom, že Byzanc urazila římskou církev. To vyplynulo z příjezdu poslů vyslaných papežem Janem XIII. (965–972), který se podle doktríny „Konstantinovy donace“ zmiňoval o Nikéforovi jako a císaři Řeků a o Otovi jako o císaři Římanů. Byzantský patricij Christoforus podal Liutprandovi v odpovědi východní pohled na údajně důležité přesídlení Konstantina I. z Říma do Konstantinopole: „Hloupý a pošetilý papež neví o tom, že svatý Konstantin přenesl sem (do Konstantinopole) císařské žezlo, senát a všechno římské rytířstvo a nenechal v Římě nic kromě hnusných patolízalů – hlavně rybářů, drobných prodavačů, čihařů, bastardů, plebejců a otroků.“[68]

V době, kdy Liutprand toto psal, situace se v jižní Itálii změnila, což pomáhá vysvětlit jeho ne zrovna diplomatický tón. Ota byl přinucen vrátit se na sever, přičemž zanechal Pandolfa Železnou hlavu, aby se dále snažil obléhat Bari, ale beneventský kníže byl zajat a jako vězeň poslán do Konstantinopole.[69] Avšak právě v době, kdy všechny jeho naděje se zdály neuskutečni-

telné, uspěl Ota I. diplomaticky, když došlo ke změně panovníků v Byzanci. Nikéforos II. byl v prosinci 969 zavražděn. Vražda byla zosnována jedním z jeho generálů, který se stal jeho následníkem jako Jan I. Cimiskes (969–976). Nový císař osvobodil knížete Pandolfa a souhlasil se sňatkem své neteře Theophanu s Otovým synem Otou II. v roce 972. Je pozoruhodné, že tato nevěsta nebyla členkou vládnoucího rodu, makedonské dynastie, a to znamená, že nebyla potomkem vládnoucího císaře. Nebylo myslitelné, aby členky této dynastie byly poslány za „barbarskými" manžely.[70] Věno Theophanu zahrnovalo zmenšená byzantská území v Itálii. Německá vláda nad nimi byla ale z velké většiny ztracena, když během dlouhého období let 973 až 980 musel Ota II. bojovat v Německu proti svému příbuznému, vévodovi bavorskému a proti dánskému králi Haraldovi Modrozubému, i proti slovanským knížatům Poláků a Čechů a západofranckému králi Lotharovi (954–986), který vydrancoval Cáchy v roce 978.[71]

Když Ota II. mohl opět obrátit svou pozornost k Itálii, musel tam čelit složité situaci na jihu. Jeho tchán Jan I. Cimiskes byl mrtev a Otovy naděje na získání byzantských území v jižní Itálii mírovou cestou skončily. Válka se zdála být jediným východiskem. Ota uspěl ve vyhnání byzantské armády z Tarentu, ale 13. července 982 utrpěl velkou porážku od Arabů u Stilo v Kalábrii a poté byl nucen se rychle stáhnout na sever, kde se vynořily další vojenské problémy.[72] Bylo třeba odvrátit hrozbu opětného válčení na několika frontách a tak Ota svolal konferenci s hlavními německými knížaty ve Veroně, kde mimo jiné bylo dohodnuto, že jeho mladý syn a následník, který se také jmenoval Ota, bude formálně zvolen a poté později toho roku korunován králem v Cáchách. To mělo zajistit hladké převzetí moci a brzké zvolení a korunovaci samého Oty II. V té době se neočekávalo, že by vláda císaře byla u konce. Avšak během plánování budoucí akce proti Dánům a Slovanům se Otovo zdraví náhle zhoršilo a v prosinci 983 v Římě zemřel ve věku pouhých dvaceti osmi let. Zanechal po sobě tříletého syna a řadu problémů.[73]

Ota III. (983–1002) a evropská expanze směrem na východ

Vláda Oty III., která trvala od roku 983 do roku 1002, již dlouho zajímá badatele, protože to byla doba, která hodně slibovala, ale málo se uskutečnilo. Syn byzantské princezny, který měl od roku 997 učitele a poradce Gerberta, od roku 982 opata z Bobbia, v letech 991–997 arcibiskupa v Remeši a poté 999–1003 papeže Silvestra II., byl jedním z uznávanych učenců své doby. Mezi jeho další učitele patřil probyzantský Jan Filagatos, opat z Nonantula a krátce papež Jan XVI. (997–998). Podle jeho původu a vzdělání se dalo čekat,

že se Ota III. stane vysoce kultivovaným vládcem, který by mohl spojit staré s novým a Východ se Západem a spojením vytvořit něco nového. Nestalo se tak. Zemřel, když mu bylo pouze dvaadvacet let a jeho některé plány doslova ztroskotaly.

Vládu Oty III. můžeme rozdělit na dvě etapy: první trvala po dobu regentství jeho byzantské matky, princezny Theophanu († 991), a poté jeho babičky Adelheid († 999), druhá potom trvala několik let, kdy on sám od roku 994 řídil císařství. Jenom málo je známo o prvním delším období. O jeho následnictví byly spory, pak následovalo období, kdy vládly dvě regentky a musely se v politice pohybovat velmi opatrně. Současní badatelé věnují značnou pozornost kulturnímu rozvoji za období vády Theophanu a také případnému vlivu Byzance, který Theophanu předávala dvoru a umění, které dvůr zaštiťoval.[74]

Pozice císařského úřadu zůstala nejistá. Otu už před smrtí jeho otce přijali předáci shromáždění roku 983 ve Veroně za krále a opětovného potvrzení ve funkci se dočkal poté, co se vévoda Jindřich Bavorský († 994), později známý jako „Svárlivý“, po krátkém úsilí vzdal v roce 984 svého nároku na královský titul. Ota přesto dlouho čekal na císařskou korunu, jíž se dočkal až v květnu 996, kdy jej v Římě korunoval Řehoř V. (996–999). Řehoř byl jeho bratranec a papežskou funkci vykonával jenom krátce.[75] Na druhé straně, Otova matka Theophanu byla korunována císařovnou vedle svého manžela v roce 973 a užívala svého titulu až do smrti a někdy používala roky své korunovace na datování výsadních listin.[76]

Nejdůležitějším byť výstředním pramenem informací o Otově vládě, kromě několika málo letopisů v klášterech, oficiálních listin jeho dvora a uměleckého dědictví pozoruhodných iluminovaných rukopisů, je kronika napsaná Dětmarem, biskupem z Merseburku (1009–1018). Dětmar byl synem saského hraběte z Walbecku na řece Aller, který započal kroniku v roce 1012, aby tím napsal dějiny své stolice, která byla založena v roce 968.[77] Jeho práce se ale rychle rozvinula do díla většího. Nejdříve čerpal z *Res gestae Saxonicae* (Dějiny Sasů) od ranějšího historika Widukinda z Corvey, který skončil své dílo smrtí Oty I. v roce 973. Dětmarova kronika je plná podrobností a nabízí osobní pohled na dějiny pozdních otonských králů a jejich království.

Přestože byl autor kroniky loajální vůči saské vládnoucí dynastii, dovedl být také kritický, když královské činy ohrozily postavení stolice v Merseburku. To je zvláště patrné v případě Oty II., který si zajistil papežskou podporu ke zrušení této diecéze v roce 981 a k zákonnému ospravedlnění toho, že byl biskup Giseler povýšen do arcibiskupství magdeburského[78] (přeložení z jedné stolice na druhou bylo církví zakázáno). Merseburská diecéze byla obnovena po smrti Giselera v roce 1004, kdy byla dána Wigbertovi, Dětmarovu předchůdci. Synoda v Pavii 997 však prohlásila povýšení Giselera na

magdeburský stolec za neplatné. Oslabení arcibiskupství magdeburského umožnilo Otovi III. založit arcibiskupství ve Hnězdně a tím vytvořit polskou církevní provincii.

Na své kronice, která je psána velmi podrobně, Dětmar pracoval až do své smrti v roce 1018. Jeho čtvrtá kniha podává nejúplnější popis vlády Oty III., ke kterému jsou dodány nejrůznější historky o životě předních světských a duchovních osobností tohoto období. Vrcholí v upřímném portrétu Dětmara samého: „Věz, ó čtenáři, že jsem malý mužíček. Mám deformovanou čelist a jednu stranu obličeje, kde se mi objevila stále nateklá píštěl. Vypadám směšně, protože jsem si v dětství zlomil nos.“[79]

Dětmarovy výstřední, ale vysoce vnímavé postřehy z tohoto období mohou být vhodně doplněny rezervovanějšími oficiálními letopisy, zvláště ze ženského kláštera v Quedlinburku, ze kterých on sám čerpal. Tento důležitý klášter na sever od Merseburku založila v roce 936 Matylda, vdova po Jindřichu I., po jeho úmrtí jako místo svého odpočinku. Často jej navštěvoval královský dvůr, zvláště při oslavách Velikonoc, a jeho abatyše, tak jako ty z Essenu, z Gernrode, a z dalších několika klášterů, byly vybírány z řad dam královského rodu anebo z vyšší šlechty. Jeho královská zakladatelka byla uctívána jako světice a stala se předmětem dvou hagiografických děl.[80] První z nich bylo napsáno pro jejího vnuka Otu II. a druhé bylo věnováno pravnukovi Jindřichu II. (1002–1024). Jako abatyše ji následovala její vnučka Matylda, dcera Oty I., která funkci vykonávala od roku 966 do 999. Pak se abatyší stala Adelheid, dcera Oty II. a sestra Oty III., která jí byla až do své smrti v roce 1045. Ta měla pod kontrolou také kláštery v Gernrode a ve Vrede, od roku 1014, a v Gandersheimu od roku 1039.

Letopisy z Quedlinburku jsou podřízeny tomu, jak by se otonská dynastie chtěla prezentovat vnějšímu světu. Podávají značně prosasky nebo spíše východosasky zabarvený pohled na činnosti a politiku královské vlády v tomto období. Doslova většina důležitých prací z otonské historiografii je napsána saskými autory, kteří psali v Sasku, a nic srovnatelně napsaného z jiných částí východofranckých regionů neexistuje, což deformuje dějinné prameny a jejich moderní interpretaci. Není proto příliš velký zájem o činy a cíle soudobých bavorských vévodů, kteří byli později známi pod epitety jako „Špatný“ a „Svárlivý“, a jejichž činy byly následkem toho posuzovány moderními historiky jako hrozba a oslabení snah otonské dynastie o vytvoření silné a centralizované monarchie. Zvláště centralizovaná monarchie byla tím nejlepším možným vývojem ve středověkém Německu, což ve své době nebylo, jak se historikové dříve domnívali, zřejmé.

Různé části východofranckého království měly v tomto období různé zájmy a priority. Lotrinsko, například, bylo více ovlivněno vývojem událostí v západní Francii, než Bavorsko, které zase bylo mnohem blíž vývoji v Itálii

a v podunajských rovinách. Sasové měli zájem o dění za východními hranicemi, na území mezi Labem a Baltským mořem, které obývali Slované. Početně relativně malé slovanské kmeny, často navzájem znepřátelené, tuto oblast osídlily a nejznámější z nich byli Obodrité, Venetové a Veleti neboli Lutici.

Západní části této oblasti bývaly do dob Karla Velikého v rukou Sasů. Karel Veliký v posledních fázích saských válek vystěhoval ty, kteří žili na východ od Labe, a dal jejich země svým slovanským spojencům, hlavně Obodritům. Množství různých slovanských kmenů a rivalita mezi nimi byly překážkou k vytvoření silné nepřátelské síly na východní hranici, dokonce v těžkých dobách, které zažívali frančtí Karlovci na východě. Za Ludvíka Němce (804–876) byly vybudovány marky, tak jak existovaly v době Karla Velikého, aby se zajistilo, že slovanští náčelníci v blízkosti hranic zůstanou franckými klienty.[81] Přestože existovala snaha, zvláště ze strany biskupa Anskara za Ludvíka Pobožného, podporovat misionářské výpravy k Dánům a Švédům, ke Slovanům bylo posláno jen velmi málo výprav. Za zmínku stojí, že výpravy do Skandinávie měly malý úspěch.[82]

Objevení se otonské dynastie vedlo ke stálým snahám o konverzi a také o nastolení institucionalizované východofrancké vlády nebo nadvládu nad slovanskými národy, které sídlily v blízkosti říše. Týkalo se to hlavně národů v oblasti zvané „Nordalbingia“, která se nachází v rohu mezi řekou Labe a Baltem. Byl to pravděpodobně odraz předchozích úspěchů různých saských feudálních rodin na východní hranici, které jim umožnily se obohatit a rozšířit si svou moc na úkor slovanských sousedů. Podíleli se tak na nájezdech a vybírání poplatků. Největší z těchto lokálních dynastií byla liudolfovská neboli otonská. Předku rodu Liudolfovi byla jeho švagrem králem Ludvíkem Mladším (976–982) svěřena vláda nad východní saskou markou spolu s vévodským titulem. Nepřekvapuje tedy, že rozšíření jeho královské moci nad touto oblastí a moc na území rozkládajícími se za ní na východ musela zajímat jeho potomky žijící v desátém století.

Jindřich I., když se dočasně zbavil hrozby Maďarů, dobyl většinu území, nazývaného později Braniborsko, a založil vládu nad novou markou se střediskem v Míšni na Labi. Ota I. přidal dvě další marky na východ od řek Labe a Sály, čímž vytvořil čtyři na sebe navazující marky, které se rozprostíraly směrem na jih od baltského pobřeží a na sever od území osídleného Čechy. Také zahájil násilnou christianizaci Slovanů, kteří spadali pod jeho nadvládu. Narazil tím u nich na silný odpor, který znemožnil, aby se saské vojsko spojilo s královskou armádou v tažení za ukončení maďarské hrozby v bitvě na Lechu v roce 955.

Po skončení úvodní fáze otevřeného střetu, politická a kulturní integrace dočasně zpacifikovaných Slovanů do otonského císařství vyžadovala rozšíření církevní správy v severním Německu. Ta byla stále ještě organizována

okolo dvou hlavních rýnských arcibiskupství v Mohuči a v Kolíně. První z nich byla tou nejrespektovanější. V roce 834 se k nim přidalo arcibiskupství v Hamburku-Brémách, které bylo na samém konci východofrancké říše a jehož hlavním zájmem byly mise do Skandinávie.

Otonská expanze na východ a potřeba založit středisko pro církevní organizaci a mise na slovanská území vedly k plánu na vytvoření nové arcidiecéze, která by tomuto velkému území sloužila a která byla vzdálena starším centrům v Porýní. Ota I. chtěl, aby tato nová metropolitní stolice měla sídlo v Magdeburku, kde založil klášter zasvěcený svatému Vavřinci, vojáku, který v roce 937 zemřel mučednickou smrtí. Předchozího roku, jak již bylo řečeno, založila jeho matka svůj vlastní konvent v Quedlinburku nedaleko odsud na jih. Dalším důležitým klášterem v této oblasti byl klášter v Gernrode, založený kolem roku 960 Gerem, který do roku 937 do 965 sloužil jako správce východosaské marky za Oty I. a Oty II.[83]

Přítomnost těchto náboženských středisek ukazuje, že ve východním Sasku již existovala církevní administrativní organizace, avšak důležitá byla institucionální pojítka se vzdálenými nebo jinak orientovanými arcibiskupstvími v Mohuči a Hamburku-Brémách. Tato dvě střediska se ale nechtěla vzdát práv nad několika novými biskupstvími na východě, která považovala za svá. Pokud by se jich měla vzdát, požadovala kompenzaci, která jim podle nich náležela.

Zatímco se Otovo založení kláštera v Magdeburku v roce 937 považovalo za první krok plánu vytvořit novou arcidiecézi, v praxi se ukázalo, že půjde o pomalý a náročný proces. Nová biskupství byla založena v Aarhusu, Ribe a v Šlesviku a měla sloužit potřebám rodící se církve v Dánsku. Tato biskupství byla pod kontrolou arcibiskupství v Hamburku-Brémách, stejně jako nové biskupství, které bylo během let 968–972 postupně založeno v Oldenburku. Arcibiskupství v Mohuči – největší německé metropolitní stolici, rozšířilo svou moc vytvořením nových biskupství v Braniboři a Havelberku. Když bylo založeno nové biskupství v roce 973 nebo 976, které mělo sloužit nově konvertovaným Čechům, i to bylo dáno pod moc Mohuči.*

Přes všechny tyto ústupky nadále existovala opozice ze strany církve, v neposlední řadě od biskupa z Halberstadtu, jehož stolice, umístěná přímo na západ od Magdeburku, by musela být ponížena, aby se mohlo založit navrhované nové arcibiskupství. V roce 968 zemřeli hlavní církevní odpůrci plánu v Německu a Ota I., nyní císař, získal podporu dočasně ochotného papežství, a proto bylo možné novou arcidiecézi založit. To bylo doprovázeno založením nových sufragánních biskupství v Merseburku, Mohuči a v Žiči. Zkušený

---

* Češi, respektive jejich elita v čele s Přemyslovci, byli v té době křesťany již sto let. (Pozn. odborného lektora.)

misionář Poppo, který na začátku desetiletí christianizoval dánského krále Haralda Modrozubého, získal první z těchto tří. Diecéze v Braniborsku a Havelberku, vytvořené ve čtvrtém desetiletí desátého století, byly převedeny ze správy arcibiskupa Mohuče k jeho kolegovi do Magdeburku.

Tak jako v případě Sasů za dob Karla Velikého, konverze severních Slovanů měla charakter dravého vládnutí zahrnujícího založení malých opevněných center, ze kterých dobyvatelé mohli šířit svou moc a obohacovat se na úkor okolních území. Kostely postavené uvnitř těchto pevností vybíraly od slovanského obyvatelstva dávky. To proto cítilo vůči otonské moci a novému náboženství, které s mocí přicházelo a bylo mu vnucováno, spíše odpor. Proti otonské vládě se Slované stavěli, kde jen to bylo možné. K významnému povstání Slovanů došlo roku 983, rok poté, co byl Ota II. na hlavu poražen Araby v jižní Itálii. Je více než pravděpodobné, že načasování povstání nebylo náhodné.

Výsledek znamenal pro Sasy katastrofu, ze které se pak vzpamatovávali po celou generaci. Pevnosti v Braniborsku a Havelberku, tedy střediscích nových diecézí, byly zničeny Lutici. Obodrité vyplenili Hamburk. Intervence saské armády vedená v srpnu 983 arcibiskupem Giselerem z Magdeburku (981–1004) zabránila dalším ztrátám, avšak saská moc nad územím mezi Labem a Baltem prosazující křesťanství dočasně skončila.

Konstruktivnější vývoj v této době nastal na jihu a východě mezi Slovany, kteří nepodléhali přímé saské moci a ani jí nebyli přímo ohroženi. Zatímco Sasové úspěšně působili proti sjednocení Slovanů podél Labe, utlačovali je a stavěli se k nim nepřátelsky, na výše zmíněném území se začaly formovat jiné větší slovanské národy. Některé existovaly již relativně dlouho, zatímco jiné se teprve vyvíjely.

Vývoj slovanských etnických a politických skupin od pozdního osmého století byl reakcí na rozšíření karolinské a poté otonské moci. Češi, o kterých je první zmínka ve franckých letopisech na začátku devátého století, byli pravděpodobně sjednoceni vládcem nazývaným Lech (kolem roku 805), což byla reakce na dobytí Saska a Bavorska Karlem Velikým.[84] Z důvodů, které z letopisů nejsou jasné, se stali terčem útoků Karlovců v letech 805/6 a zdá se, že se v tu dobu nebo krátce po tom jako politický celek rozpadli.*

Je jisté, že se nebyli schopni ubránit rychlému růstu Velkomoravské říše. V polovině devátého století, se stali Moravané, o jejichž centru státu se stále vedou diskuse a které leželo někde na jihovýchodě, pro Čechy větší hrozbou než v předchozí době Frankové.** Češi se tak mohli s větším nadšením

---

* Zmíněný Lech byl patrně jedním z vládců Čech, pokud se nejedná o titul. Centrálního panovníka Čechy neměly. (Poznámka odborného lektora.)

** Je příznačné pro izolovanost českého dějepisectví, že ani základní obrysy českých dějin v 9. století se nestaly součástí evropského obecného povědomí, ačkoli se jednalo o záležitosti přesahující svým významem české dějiny. (Pozn. odborného lektora.)

začít zajímat o kulturní sblížení s franckou říší. A tak v roce 845 čtrnáct neznámých českých předáků přišlo za franckým králem Ludvíkem Němcem s žádostí o pokřtění a Ludvík jim vyhověl.[85] Přes tuto snahu se Češi dostali pod moravskou moc a pak aktivně útočili na oblasti podél východní francké a bavorské hranice. Jejich podřízené postavení moravskému panovníku Svatoplukovi I. (cca 968–993), známému také pod německým jménem Zwentibold, bylo stvrzeno smlouvou, kterou uznal východní francký král Arnulf v roce 890.[86]

Zřejmě až po rozpadu Velkomoravské říše na konci století získali Čechové opět svoji nezávislost pod vlastní dynastií Přemyslovců. Opět to znamenalo, že budou mít bližší politické a kulturní kontakty s východními Franky, v neposlední řadě z důvodů opětné maďarské hrozby. V roce 895 dva čeští vládci, Spytihněv a Witislav přišli do Řezna za Arnulfem. Později se o nich psalo jako o bratrech, kteří po návratu do Čech postavili řadu kostelů, včetně prvního kostela v Praze.*

Další kostel byl postaven v Praze na začátku desátého století a byl zasvěcen sv. Vítu, jehož kult byl aktivně podporován saským klášterem v Corvey, na řece Wezeře. Výběr svatého místa, odkud relikvie přišly, dokazuje vliv saské církve na nově se vyvíjející křesťanství v Čechách.**

Zakladatelem tohoto svatovítského kostela byl mladý kníže Václav, který byl kolem roku 935 zavražděn svým bratrem Boleslavem. Kult tohoto mladého knížete, oslavovaného jako křesťanského mučedníka, se rychle rozšířil, aniž by se oslabila světská moc jeho vraha. V tomto a v dalších aspektech, má kult sv.Václava paralelu v poněkud pozdějších kultech sv. Eduarda III. Zpovědníka, krále z Wessexu (975–978), a sv. Magnuse, hraběte z Orknejí (cca 1105–1115).[87]

Pro badatele je zajímavá také kulturní dimenze tohoto bratrovražedného konfliktu. Čechy se od roku 930 stále více dostávaly pod politickou moc bavorského knížete Arnulfa Špatného a bavorská církev se již dlouho zajímala o rozšíření misionářských aktivit tímto směrem. A tak je možné, že rivalita mezi Václavem a Boleslavem byla odrazem širšího zápasu mezi dvěma frakcemi české šlechty, kde jedna podporovala saskou a druhá bavorskou politickou a kulturní hegemonii. Názor je to zajímavý, ale nemůže být doložen dostatečným množstvím dokladů. Německé kroniky příliš informací o Češích

---

* První kostel (na Levém Hradci) vystavěl v Čechách již Spytihněvův otec Bořivoj I. Vitislav byl patrně knížetem ve východočeské Kouřimi. (Pozn. odborného lektora.)

** Posvátná relikvie, rámě sv. Víta, byla darována knížeti Václavovi králem Jindřichem I. Ptáčníkem proti vůli opata z Corvey. Česká církev byla více ovlivněna z Řezna, ale měla také staroslovanskou kulturní větev. Pojetí, že vznikla saskou misií, lze vysvětlit jen autorovou neznalostí vývoje zemí „za železnou oponou“. Jeho jiné výklady však tím nelze apriorně zlehčovat. (Pozn. odborného lektora.)

nepodávají a české historiografii by pomohl rozbor díla *Kronika česká,* kterou napsal Kosmas pražský († 1125).

Boleslav I. (cca 935–967) se stal velice úspěšným panovníkem a jako kníže pravděpodobně založil relativně stabilní a pro svůj lid bezpečný stát uvnitř sféry vlivu otonského císařství. Jeho nástupce, Boleslav II. (cca 967–1004), se stal důležitou postavou v těžkých dobách vnitřních politických událostí císařství tím, že podporoval Jindřicha Svárlivého bavorského proti Otovi II. v roce 974 a opět během jeho krátkého pokusu získat korunu místo infanta Oty III. v roce 984. Konverze Čechů v době panování těchto knížat postupovala, ale ne nějak úspěšně. První biskup pražský byl vysvěcen až v roce 973 nebo 976 a o něm a o jeho následovnících bylo napsáno, že nebyli „ničím více než kaplany Přemyslovců", kteří neměli zájem podporovat nezávislou českou církev s vlastním arcibiskupstvím.[88]*

Situaci v Čechách asi částečně ovlivnilo rozšíření křesťanství do sousední oblasti. Na severovýchod od Čech a za „Nordalbingii" došlo ke sjednocení další slovanské etnické skupiny pod vedením vlastní knížecí dynastie Piastovců, jak je nazývali otonští. Přestože se vedou spory tom, nejednalo-li se o skupinu původně vikinskou vládnoucí nad slovanským obyvatelstvem, kterým se později říkalo Poláci a o jejichž dějinách je toho velmi málo známo. Je možné, že tato dynastie svými dobyvačnými válkami sjednotila různorodé skupiny a vytvořila z nich novou polskou etnickou identitu.

Měško, kníže polský, první, který je historiograficky doložen, si vzal dceru Boleslava I. českého v roce 964. Podle Dětmara, přivedla manželka Měška svého muže k přijetí křesťanství. Je však pravděpodobné, že Měška příbuzenský vztah s Přemyslovci zajímal kvůli možnostem širších kulturních kontaktů, v neposlední řadě s otonskou říší, které tento sňatek nabízel. To bylo ještě zřejmější z jeho druhého sňatku v roce 978, tentokrát s dcerou Dietricha, správce saské severní marky (965–985).[89]

Měško byl pokřtěn v roce 866 a založil kostel věnovaný sv. Jiří v místě, kde byl jeho dvůr, v Hnězdně. V roce 968 zde bylo založeno biskupství (které se stalo arcibiskupstvím v roce 1000), a nové misionářské středisko a druhá diecéze vznikly v Poznani. Další stolice byly založeny s rozšiřováním moci Piastovců v příštích desetiletích. Aby se vyhnul snahám o převzetí moci ze strany německých arcibiskupství, zvláště pak arcibiskupství v Magdeburku, polský vévoda se v roce 990 rozhodl předat moc nad církví na svém území

---

* Jedná se o negativní schematický pohled. Křesťanství se v Čechách nevyvíjelo pomaleji než v jiných dosud pohanských zemích a místní církev byla značně ctižádostivá, včetně pokusů o povznesení Prahy na arcibiskupství. Vazba mezi vládcem a biskupem byla těsná. Argument s rolí kaplana však náleží do doby úsilí o církevní emancipaci ve 12. století. – Pozn. odborného lektora.

přímo papeži. Byl nadále loajální vůči otonským, ale hodlal oddělit své vévodství od příliš úzké závislosti na Němcích a jejich institucích.[90]

Měško († 992) rozšířil svou vládu na jih do Slezska, kde se dostal do konfliktů o území s českými knížaty, a dále do oblasti okolo Krakova, kde brzy nato založil další biskupství. Ke konci své vlády dobyl Pomořansko a pobřeží Baltského moře. Tak jako Boleslav II. kníže český, přijal požadavek Jindřicha Svárlivého z Bavorska a uznal ho za krále v roce 984. To, že obě knížata později změnila stanovisko, jim nijak neublížilo, zvláště když za režimu dvou regentek politika vůči východním zemím byla pasivní. Měškův syn, Boleslav I. Chrabrý (992–1025) zaujal ve vztahu k otonskému císařství nezávislejší postoj a dobyl v roce 1002 po smrti Oty III. míšeňskou marku.

Tato a jeho další výpravy proti Čechům svědčí o Boleslavově nezájmu o udržení dobrých vztahů mezi různými slovanskými panovníky a císařem Otou III., ve které Ota III. doufal. Daroval například během své průkopnické návštěvy svatyně svatého Vojtěcha v Hnězdně v roce 1000 Boleslavu Chrabrému titul *Frater et Cooperator Imperii* („bratr a spolupracovník říše.“).

Sv. Vojtěch (Adalbert) byl český šlechtic. Pocházel z rodu Slavníkovců znepřáteleného s Přemyslovci, kteří Slavníkovce v roce 995 vyvraždili. Poté, co se vyučil v Magdeburku u arcibiskupa Adalberta, jehož jméno převzal, stal se biskupem pražským v roce 983 za podpory císaře Oty II. Tuto stolici ale musel opustit v roce 988 poté, co prosazoval reformy a neshodl se s knížetem Boleslavem II. Žil ve vyhnanství v Římě, kde se setkal s císařovnou Theophanu. Byl přinucen svým nadřízeným, arcibiskupem v Mohuči, se roku 992 opět ujmout svých církevních povinností v Praze. Zde se ale nic nezměnilo, a tak se opět roku 994 vrátil do Říma, kde dobře zapůsobil na Otu III., který sem přicestoval na svou císařskou korunovaci. V roce 996 byl vyslán papežem Řehořem V., aby pomohl při evangelizaci polských pohraničních území a zde na území pohanských Luticů byl 23. dubna 997 zabit.[91] „*Život Vojtěchův*“ byl sepsán v Římě roku 999. Poté ještě vyšel další v roce 1004, který napsal Bruno z Querfurtu, bratranec Dětmara z Merseburku, jenž se stal později misionářským biskupem a mučedníkem v Maďarsku.

Návštěva Oty III. u Vojtěchova hrobu v Hnězdnu tři roky po Vojtěchově smrti byla jednak výrazem císařovy osobní úcty k muži, kterého znal a obdivoval, ale také veřejným důkazem nové snahy o rozšíření moci na východ. Otova cesta, která měla význam jako celek, začala v Římě a patrně skončila v Cáchách, kde Ota nechal otevřít hrob Karla Velikého, aby si mohl prohlédnout jeho ostatky a korunovační klenoty, s nimiž byl pohřben. Ota v průběhu své cesty také navštívil Řezno, Míšeň, Magdeburk a Hnězdno, kam přišel jako první německý vládce, aby se poklonil svatyni slovanského světce na slovanském území. Přišel do Hnězdna, k místu, kde byly uloženy Vojtěchovy relikvie, „bos jako pokorný prosebník“, a když vešel do kostela, žádal o mučedníkovu

přímluvu u Boha. Poté prohlásil stolici v Hnězdně za arcibiskupství. Dětmar z Merseburku ve svém popisu této události přidal poněkud sardonické přání: „Legitimně, doufám“. Diecéze v Poznani, Krakově, Vratislavi a v Kolobřehu se staly sufragánní nové metropolitní stolici.[92]

Císařovo chování a jeho návštěva v Hnězdně, která se stala součástí jeho velké cesty mezi bývalými hlavními městy, Římem a Cáchami, byla plna symbolů. V neposlední řadě do tohoto rámce zapadá Otovo přenesení části relikvií sv.Vojtěcha z Hnězdna do Cách, kde byly pohřbeny vedle Karla Velikého, čímž jasně spojil nového světce a polské vévodství se zakladatelem císařství. Mladý císař tak provedl bezprecedentní činy. Podle Dětmarovy poznámky, zasáhl do poněkud kontroverzní oblasti církevní administrativy tím, že vytvořil nové arcibiskupství. Dalo by se předpokládat, že měl plnou podporu nového papeže, Silvestra II. (999–1003), což byl jeho bývalý učitel Gerbert z Aurillacu. Podle Dětmara je ale jasné, že polská stolice byla povýšena na arcibiskupství císařským dekretem, a ne papežským. Pro srovnání stačí, že Otovi trvalo skoro třicet let, aby takto povýšil Magdeburk, a mohl to provést až po diplomatickém jednání, souhlasu a papežském dobrozdání.

Toto krátkodobé období úzkých vztahů mezi císařem a papežem se dále projevilo v korunovaci a předání královského titulu prvnímu králi Maďarů v roce 1001. Maďaři se vyvinuli v zeměpisně stabilnější a usazenou formu společnosti poté, co utrpěli porážku od otonských v bitvě na Lechu v roce 955 a byli více otevřeni kulturním vlivům z Byzance a z otonského císařství. Okolo roku 980 maďarský vládce Gejza († 997) se stal nominálně křesťanem, ale jeho syn Vajk měl vřelejší vztah ke křesťanství. Přijal křesťanské jméno Štěpán, pod kterým je znám. Stal se prvním uherským králem (1001–1038) a za jeho vlády došlo k formální konverzi Maďarů a byla založena církevní organizace.

Otonští chtěli ukázat, že si váží svého starého nepřítele, a tak dohodli v polovině devadesátých let desátého století sňatek mezi Štěpánem a Giselou, sestrou knížete Jindřicha Bavorského, který byl synem Jindřicha Svárlivého († 995). Švagr Gisely se stal následníkem svého bratrance Oty III. jako král a císař v roce 1002, ale to se v této době nedalo předvídat. Přesto ale ve srovnání s tím, co obdržely polské a české vládnoucí rody, svatba Štěpána uherského se členkou otonské dynastie a jeho následné obdržení královského, ne knížecího titulu dokazuje, jak velkou váhu Ota III. dával zabezpečení loajálnosti maďarského panovníka.

Zdali Ota III. a jeho poradce Silvestr II. považovali šíření křesťanství mezi Slovany a Maďary na přelomu tisíciletí za svou hlavní povinnost, nebo je více zajímala úloha, kterou by mohli hrát v rozvíjení světské moci a prestiže císařského úřadu, není jasné. Vyobrazení Oty v iluminované knize evangelia, která pro něho byla vypracována asi v období 998–1001, ukazuje císaře sedí-

cího na trůně, jemuž přinášejí dary ženské postavy, které reprezentují „Slávii“, „Germánii“, „Galii“, a „Rómu“ (místo Itálie v obdobných verzích podobných scén).[93] Zosobnění Slovanů se objevilo poprvé, což dokazuje, že císařský dvůr považoval rozšíření císařské hegemonie na východ za důležité.

Ota sám asi příliš nerozlišoval mezi šířením hranic císařské moci a moci církevní. Vzorem mu byl Karel Veliký, který ho zajímal a který vždy hledal možnosti, jak zabírat území na východ a v Itálii a také si byl vědom své zodpovědnosti za pozdvižení duchovní úrovně svých poddaných. Neměli bychom se tedy zabývat srovnáváním císařských záměrů na východě a na jihu, přestože požadavky, které na něho oba tyto celky kladly, bylo těžké sladit.

V Římě císařský dvůr dlel většinou krátce, a to v období, ve kterém Ota vládl sám. Podporoval v té době misijní výpravy na východ, které byly důležité jak pro něho, tak pro Sasko a Bavorsko. Klášter San Alessio, kde Vojtěch pobýval během svého dobrovolného exilu, do něhož se odebral z Prahy, byl asi hlavním východiskem výpravy. Oba „Vojtěchovy životopisy“ napsali mniši této komunity, která, stejně jako v případě Bruna z Querfurtu, byla domovem několika členů předních německých šlechtických rodin.[94] Jiní mniši z tohoto kláštera doprovázeli Vojtěcha při jeho návratu do Prahy v roce 992 a pomohli mu při založení kláštera v blízkosti českého hlavního města. Prvním arcibiskupem Hnězdna se stal v roce 1000 Gaudentius, Vojtěchův bratr, další někdejší mnich ze San Alessio, kterého Ota III. povýšil.

Není jasné, čeho chtěl Ota III. jako císař dosáhnout. Jeho skutečná vláda byla krátká a jeho názory nebyly asi v době jeho smrti plně zformovány. Prokazatelně jsou na jeho dvoře v Římě patrné byzantské vlivy. Například, jeho knížecí palác měl byzantský titul *protospatharios* a další hodnostáři podepisovali císařské listiny řecky přesto, že šlo o německá jména.[95] Císař sám přijal způsob veřejného stolování, jedl ale sám, což šokovalo ty, kteří byli zvyklí na rovnostářštější nebo družnější styl u jiných a dřívějších západních dvorů.[96] Tyto změny mohly být odrazem nových myšlenek v protokolu a tím, že se císařské myšlení v tomto období vyvíjelo v Itálii, proto neměly dlouhého trvání. Podobně tomu bylo s rétorikou *Renovatio Imperii Romanorum* neboli *Obnovení císařství Římanů*, která se objevuje v malém množství děl, zabývajících se Otovým dvorem a která v době císařovy předčasné smrti asi nebyla založena na pevném plánu. Její myšlenky, podle Dětmara, nebyly pochopeny ani schváleny všemi.[97] Nápis na Otově císařské pečeti, používané od roku 998, byl původně použit na první císařské pečeti Karla Velikého. Přes všechnu klasickou výuku Otových učitelů a rádců, nešlo tedy o obnovení římské ideologie, ale o návaznost na karolinskou představu o císařství. Avšak první karolinský císař změnil svůj titul a svoji pečeť během prvního roku od své korunovace v roce 800, aby nebyl osočován z příliš silného spojenectví mezi svým úřadem a městem a stolicí v Římě. To by bylo pro Franky nepřijatelné,

tak jako to bylo nepřijatelné pro Němce o dvě stě let později. Ota III. s papežem dle svého vlastního výběru v osobě svého bývalého učitele Gerberta a možná zahleděn do starobylých krás města si asi myslel, že se může vyhnout problémům, které se zdály jeho velkému předchůdci tak nebezpečné. Jestliže tomu tak bylo, mýlil se.

Ota III. si stejně jako jeho otec a jeho děd uvědomoval slabost královského postavení v Německu. Král nebyl vždy přítomen, aby vládl nad knížaty, když osobně vedl vojska proti Slovanům, Dánům, Maďarům nebo západním Frankům. Pokud si měl udržet císařský titul a království Langobardů, musel také vnímat italské události. Papežové byli v zajetí podobného rozporu. Potřebovali silného světského ochránce proti mnoha vnějším nepřátelům a domácím soupeřům, kterým museli čelit. Ale nechtěli, aby tento ochránce byl příliš dominantní nebo stále přítomný v Římě, protože by jim znemožňoval užívání moci uvnitř státu, který si ve střední Itálii vytvořili. Zároveň je ale slabost nebo příliš dlouhá nepřítomnost jejich císaře mohla vystavit osobnímu nebezpečí. Když se Ota III. na podzim roku 996 vrátil do Německa, Římané sesadili německého papeže Řehoře V. Zkáza ale nebyla dokonána. Otovi III. se sice podařilo vrátit a obnovit Řehořovu pozici v roce 997 a později jmenovat svého vlastního učitele Gerberta Řehořovým následníkem jako Silvestra II. (999–1003), avšak vzpoura v Římě v roce 1001 přinutila jak císaře, tak jeho papeže uprchnout z města. Brzy nato Ota onemocněl malárií a zemřel v lednu 1002.[98]

Ota III. od svého císařského úřadu hodně očekával. Inspiroval se tradicemi z dob svého karolinského předchůdce Karla Velikého a mnohé zřejmě zdědil po své byzantské matce. Obnovil Cáchy, zničené západními Franky v roce 978, a nechal vykopat ostatky Karla Velikého, aby si je prohlédl a vystrojil slavnostnější pohřeb. Řím se ještě více než Cáchy stal pro něj idealizovaným centrem jeho impéria, a proto s oblibou používal titul *Imperator Augustus Romanorum*. V lednu 1001 v listině správně odmítl „Konstantinovu donaci“ jako falzifikát (trvalo pak 500 let než někdo jiný provedl totéž) a rozhodl jasně, že papežská autorita je podřízena císařské.[99] Není ovšem příliš pravděpodobné že by on, nebo některý z jeho slavných předchůdců až k Ludvíku Pobožnému, byli schopni tyto teoretické plány uskutečnit. Naneštěstí se z Říma, který si Ota tolik pro jeho minulost idealizoval, stalo jen jedno z velkých italských měst, ve kterém panovaly místní šlechtické kliky. Otův císařský sen skončil hanebným útěkem do močálů plných malárie.

Rejstřík

Abbásovci 366
Abdulláh, emír 311
Abdurrahmán I., emír 279, 302, 308, 309, 328
Abdurrahmán II., emír 328
Abdurrahmán III., chalífa 314
Abraha, vládce Jemenu 152
Abú Bakr, chalífa 161
Adalbert, langobardský král 378
Adalhard, opat z Corbie 297, 327, 328
Adaloald, král Langobardů 214, 216, 218, 220
Adelheid, abatyše v Quedlinburku 383
Adelheid, císařovna 374, 382
Adelchis, langobardský kníže 368
Admonitio generalis 298
Adosinda, asturská královna 308
Aegidius, generál 113, 130
Aemilianus, císař 32
Aeneis 85
Aethelbald, král Mercie 197, 198
Aethelberht, král Kentu 187, 188, 190, 191, 192, 198
Aethelfrith, král Northumbrie 188, 191
Aethelred, král Mercie 196, 197
Aethelred, král Northumbrie 358, 361
Aethelwold, král Northumbrie 360, 364
Aethelwulf, král Západního Saska 202
Aetius, Flavius 101–112, 116, 185
Agapitus II., papež 376
Agathios, dějepisec 145, 155, 205
Agathos, papež 194, 223, 254
Aghlabovci 366, 379
Agila, vizigótský král 165
Agilbert, biskup ve Wessexu 248, 249
Agilolfingové 213, 271
Agilulf, král Langobardů 208, 214, 216, 218, 220, 233, 246
Agobard, biskup z Lyonu 331
Acharius z Noyonu, biskup 251
Achila, vizigótský král 171
Aistulf, král Langobardů 234, 235, 273, 274, 278
Akakios, konstantinopolský patriarcha 97, 134, 137
Alahis, vévoda z Tridentu 221
Alamani 58–61
Alani 123
Alarich I., vizigótský král 78–84, 86, 129
Alarich II., vizigótský král 131
Alberich I., vévoda ze Spoleta 375, 376
Alberich II., vévoda ze Spoleta 376
Alboin, král Langobardů 206–210, 214
Aldgisl, frízský král 254
Aldhelm, opat a biskup 223, 256
Alexandr Veliký 29
Alexandros, alexandrijský biskup 87
Al-Fikrí, Júsúf 308
Alfons I., asturský král 307, 308
Alfons II., asturský král 309–311
Alfons III., asturský král 306, 308, 312, 313
Alfons IV., leónský král 316, 317
Alfréd Veliký, král Wessexu 200, 356, 358–361, 363
Alkuin z Yorku 200, 284, 285, 287, 291, 295, 300, 346, 347
Allectus, císař v Británii 36
Al-Mansúr 302
Almorávidé 304, 305
Al-Mundhir, emír 311
Alpaida, královna 265
Amalasuntha, královna 144, 145
Amandus, biskup 250–255
Ambrož (Ambrosius), sv., biskup milánský 89, 90, 91

Ammianus Marcellinus 55–59, 63, 68, 75, 102, 120
Amr, arabský vojevůdce 161
Anagastés 125
Anály z Fuldy 341
Anály z Xantenu 320
Anastasios I., císař 133, 134, 137, 139, 204
Anatolios, alexandrijský biskup 96
Angilbert, opat ze Saint-Riquier 297
Anna, východoanglický král 196
Annales regni Francorum 290, 319, 320, 321, 326, 330, 347
Ansegis, opat ze Saint-Wandrille 297
Anskar, biskup hamburský 362, 384
Ansprand, král Langobardů 221
Anthemius, císař 113, 122, 130
Antonín, sv. (Antónios) 97, 98, 99
Arbogast, francký generál 120, 122
Areios 87, 88
Arichis, vévoda beneventský 278, 280
Arioald, král Langobardů 216, 218
Aripert I., král Langobardů 216, 220
Aripert II., král Langobardů 221
Aristotelés 135, 224
Ariulf, vévoda spoletský 216
Arkadius, císař 79, 120, 137
Arnegisklus 125, 126
Arnulf Bavorský („Špatný“) 370, 372, 373, 378, 387
Arnulf sv., biskup z Met 177, 295
Arnulf, císař 367, 370, 372
Artavasdos, uzurpátor 229
Aspar, generál 108, 109, 122, 123, 125, 126, 132, 133
Asparuch, bulharský chán 230
Asser, biskup 199
Athalarich, ostrogótský král 144
Athanarich, vizigótský vojevůdce 68, 80
Athanasios, alexandrijský biskup 63, 87, 97, 99
Athaulf, gótský vůdce 83
Athelstan, král Kentu a Wessexu 357, 363
Attalus Priscus, císař 82, 83
Attila, král Hunů 105, 106, 121, 125
Audoin, král Langobardů 214
Audramnus, hrabě 263
Augustin sv., biskup z Hippo (Aurelius Augustinus) 86, 87, 93, 100, 142, 222, 224, 237, 240, 248
Augustin, arcibiskup z Canterbury 192–194, 257
Augustus, císař 29
Aurelián, císař 34
Aurelio, asturský král 308
Authari, král Langobardů 210, 211, 213, 216, 218
Avaři 73, 205, 206, 214, 216, 220, 281, 282, 372
Avitus (Eparchius Avitus), císař 111, 112
Avitus, viennský biskup 129

Baduila (Totila), ostrogótský král 146, 147
Baldechilda, francká královna 180
Baldred, král Kentu 201
Banu Qasi 310, 311, 313
Barbatio 61
Basileios I., byzantský císař 367, 369, 379
Basileios II. „Bulharobijce“, byzantský císař 379
Basileios sv., biskup z Kaisareie (Basil) 100, 237, 239
Basiliscus, uzurpátor 99
Baugulf, opat z Fuldy 300
Bauta 120
Beda Ctihodný, opat a kronikář 169, 189, 190, 192, 195, 197, 255, 286
Belisar (Belisarios), vojevůdce 139, 141, 143, 145–148, 285
Benedikt II., papež 231
Benedikt VI., papež 379
Benedikt z Nursie, sv. 239, 248
Benedikt, opat z Aniane 326
Beorhtnoth 364
Beorhtric, západosaský král 202
Beornwulf, král Mercie 201, 364
Beorthice, král Wessexu 364
Beorthsige 364
Beorthwulf, král Mercie 364
Berberové 36
Berengar II., langobardský král 377, 378
Berengar z Ivre, markrabě 374

Berchar, majordomus 263, 264
Bermudo (Vermudo) I., asturský král 308, 309, 311, 316
Bermudo II., leónský král 312, 318
Bermudo III., leónský král 318
Bernard Septimánský 329, 332
Bernard, syn Karla Velikého, král Lombardie/Itálie 322, 327
Bertinské anály 319, 330, 336, 351, 352
Bertrada, královna 269, 275
Birinus, biskup z Dorchesteru 198
Bleda 105
Boëthius, Anicius Manlius Severinus 134–136, 224
Boleslav I. Chrabrý, polský král 389
Boleslav I., český kníže 387, 388
Boleslav II., český kníže 388, 389
Bonifác VI., papež 342
Bonifác VII., papež 379
Bonifác, sv. (Wynfrith) 256–258, 276
Bonifatius, generál 101, 103, 104, 108
Bonitus, generál 120
Boso, hrabě z Provence 340, 341, 343, 344
Bratislava, bitva 370
Braulius, biskup ze Zaragozy 170
Bruid, piktský král 190
Bruno z Querfurtu 389, 391
Bruno, kolínský arcibiskup, sv. 378
Burghred, král Mercie 202, 358, 359
Burchard II., alamanský/švábský vévoda 370, 371
Burchard, biskup z Würzburgu 272

Cadwallon, král Gwyneddu 191, 195, 196
Caedwalla, král Wessexu 197
Caesarius z Arles, biskup 238
Caligula, císař 31
Caracalla, Marcus Aurelius Antoninus, císař 30
Carausius, císař v Británii 33, 36
Carinus, císař 35
Carus, císař 34, 35, 36, 52
Cassianus viz Jan Cassianus
Cassiodorus (*Getica*) 124, 126, 128, 135, 144, 238
Ceawlin, saský král 187, 188, 198
Cenwealh, král Wessexu 196
Ceolred, král Mercie 197
Ceonred, král Mercie 197
Ceorl, ealdorman 357
Cerdic, saský král 187, 202
Cirippus, básník 222
Claudianus, básník 80
Claudius II., císař 34
Cleph, král Langobardů 210–212, 214
Clothilda, francká královna 175
Coelwulf 188
Coenwulf, král Mercie 201
Commodus, císař 51
Corbinian, misionář 258
Corippus, Flavius Crescovius, básník 225
Coulaines, smlouva 371
Covadonga, bitva 306
Crispus, císař 50, 54
Cunimund, král Gepidů 207
Cunincpert, král Langobardů 203, 221
Cutha, saský vojevůdce 187
Cuthred, král Kentu 201
Cuthwin, saský vojevůdce 187, 188
Cuthwulf 187
Cynegisl, král Wessexu 198
Cynewulf, král Mercie 202
Cynric, saský vojevůdce 187
Cyprián, sv., kartáginský biskup 91
Cyprianus, senátor 135
Cyril (Kyrillos), alexandrijský biskup 95, 96

Dagobert I., král Franků 177–181, 180, 258, 270
Dagobert II., král Franků 179, 254, 261
Dagobert III., král Franků 261
Dalmatius, císař 54
Damasus, papež 91, 92
Daniel Stylités 99
Decentius, caesar 58
Decius, Traján, císař 32, 34, 39, 41, 52, 93
Desiderius, langobardský král 275, 277, 278
Dětmar, biskup z Merseburku 382, 383, 388–391

Dhú Nuvás, král Jemenu 152, 156
Dietrich, správce severní marky 388
Dioklecián, císař 29, 33, 35, 36–43, 46, 49, 52, 93
Dionýsios, biskup z Alexandrie 41
Dioskuros, alexandrijský biskup 96
Divisio Regnorum 322, 323
Dodo 265
Domitius Domitianus, rebel 37
Drogo, vévoda 260, 264, 265, 269, 327
Džalúlá, bitva 161

Eadbald, král Kentu 191
Eadberht Praen, král Kentu 201
Eadfrith, biskup z Lindisfarne 194
Eadred, král Wessexu 364
Eahlmund, král Kentu 202
Ealhere, ealdorman 357
Eanfrith, král Bernicie 196
Eanred, král Northumbrie 201, 202
Eanwulf, ealdorman 357
Ebbo, arcibiskup z Remeše 331
Eberhard, francký vévoda 374
Ebroin, majordomus 180
Ecgfrith, král Northumbrie 196, 201
Edeko, Hun 121, 122
Edington, bitva 359
Edmund, král východoanglický 358
Eduard III. Zpovědník, král Wessexu 387
Eduard Mučedník, král Wessexu 360
Eduard Starší, král Wessexu 310, 364
Edwin, northumbrijský král 191, 198
Efezský koncil 95, 96
Egbert, král Kentu 202
Egbert, král Northumbrie 358, 359
Egbert, král Wessexu 202
Egbert, král Západního Saska 357
Egbert, opat v Ioně 254
Einhard, životopisec Karla Velikého 286, 289, 294, 321, 339
Elagabalus, Marcus Aurelius Antoninus, císař 30
Elipandus, biskup toledský 226, 296, 300
Elvira Ramírez, leónská regentka 318
Elvodug 183
Emmeram, sv. 258
Engelberga, císařovna 368
Ennodius, biskup z Pavie 128
Eorcenberht, král Kentu 191
Epifanios ze Salamíny, biskup 227
Erchinoald, majordomus 252, 253
Erispoë, královna 337
Ermengarda, císařovna 325
Eudo, vévoda akvitánský 263, 266–268, 271
Eudoxia 109
Eugenius II., toledský biskup 168, 223
Eugenius, císař 70, 79, 85, 91, 93, 120
Eulogius, toledský biskup 303, 304
Eusebios, biskup z Kaisareie 41, 45, 48, 87
Eutharich 134
Eutychios, biskup konstantinopolský 225

Fafila, asturský král 307
Faroald, vévoda spoletský 210, 216
Fastrada, manželka Karla Velikého 282
Fátimovci 379
Faustus z Riez, biskup 238
Felix IV., papež 136
Felix, biskup z Urgelu 300
Felix, biskup 249
Fernán Gonzáles, kastilský hrabě 313, 316, 317
Fernando, král leónský a kastilský 318
Filip I., císař 31, 34, 52
Filip II., císař 32
Flavianos, konstantinopolský biskup 96
Flavius Maximus, senátor 144, 147
Florián, císař 34, 52
Fókas (Nikéforos Fókas), císař 137, 153
Fontenoy, bitva 333, 335
Formosus, papež 341, 342
Forum Iudicum 311
Fótios, konstantinopolský patriarcha 73, 368
Frankové 32
Fredegar, kronikář (*Fredegarova kronika*) 173, 177, 206, 262, 263, 266, 272, 275, 280
Fridugis, opat ze Sv. Martina v Toursu 329
Frigidus, bitva na řece 70

Fritigern, gótský vůdce 77, 79
Fructuosus, biskup z Bragy 223
Fruela I. „Krutý“, asturský král 307, 308
Fulgentius z Ruspe, biskup 142, 222
Fulk, arcibiskup remešský 342
Fulrad, opat ze Saint-Denis 272
Fursa, irský poustevník 253

Gainas, gótský vojevůdce 81
Galerius, císař 36, 42–44, 49, 55
Galindo, kronikář 319
Galla Placidia 103, 104
Gallienus, císař 32, 33, 34, 39, 52
Gallus, caesar 58, 62
García I., leónský král 306, 313
García IV., navarrský král 318
Garibald, bavorský vévoda 213, 220
Gaudentius (Radim), sv. 391
Gebhard, lotrinský kníže 371
Geilamir, král Vandalů 141, 143
Geiserich, král Vandalů 104, 109, 113, 142, 143
Gejza, král Maďarů 390
Geórgios Pisides, dějepisec 155
Gepidové 134, 204, 205, 208
Gerbert z Aurillaku viz Silvestr II.
Geretrudis (sv. Gertruda) 252
Gerontius, generál 84, 101
Getica (*Dějiny Gótů*) 106, 127, 128
Gildas, mnich (*De excidio Brittonum*) 184–186, 243, 246
Gisela, dánská královna 356
Gisela, uherská královna 390
Giseler, arcibiskup magdeburský 382, 386
Gisulf, langobardský 209
Glycerius, císař 114
Godefred, alamanský vévoda 268
Godefred, dánský král 347, 348, 350, 351, 356
Godegisel, král Burgundů 131
Godepert. langobardský král 220
Godobald, opat 265
Gordián III., císař 29, 31, 52
Gorm Starý, dánský král 363
Gótové 31, 32, 34, 74
Gratianus, císař 68, 69, 77, 79, 84, 90
Grifo, bavorský vévoda 268, 269
Grimoald III., vévoda z Beneventa 203, 220, 221, 295
Grimoald, bavorský vévoda 266, 268
Grimoald, král Langobardů 214, 216
Grimoald, majordomus 251, 261
Guido, hrabě toskánský 376
Guido, hrabě ze Spoleta a císař 341
Gumpert 221
Gundobad, král Burgundů 114, 130
Gunthamund, král Vandalů 142
Guntramn, francký král v Burgundsku 208, 213
Guthrum, dánský vůdce 359–361, 363

Hadrián I., papež 277, 278, 280, 283, 284, 296, 369
Hadrián II., papež 369
Hadrián, opat 222, 223
Hadrianopole, bitva 75–78
Haesten („Hasting“), velitel Vikingů 361
Håkon, norský král 363
Halfdan, vikinský král Northumbrie 359
Hannibalianus, arménský král 54
Harald Hárfagri, norský král 349, 363
Harald Klak, dánský král 351, 356, 362
Harald Modrozubý, dánský král 362, 263, 365, 381, 386
Hedeno, durynský vévoda 256
Hefthalité 150, 151
Helena, sv., císařovna 156
Heliogabalus viz Elagabalus
Helisachar, opat a kancléř 326, 328, 329
Hérakleios, byzantský císař 153–156, 161, 163, 223, 226, 230
Heribert, hrabě z Vermandois 342
Heriold, vůdce Dánů 356
Hermenigild, vizigótský král 166, 167
Héródiános, historik 30
Herulové 123, 204
Hildebald, arcibiskup kolínský 297
Hildegard, manželka Karla Velikého 278
Hildeprand, vévoda spoletský 278
Hilderich, král Vandalů 142, 143
Hilduin, opat ze Saint-Denis 326, 328, 329
Hincmar, arcibiskup remešský 319, 336

Historia ecclesiastica gentis anglorum 189
Hišám I., emír 309
Hišám, chalífa 227, 230
Hnutí mučedníků 303, 304
Honorius I., papež 251
Honorius, císař 79, 80–84, 103, 119
Horic I., dánský král 352, 362
Hormizd IV., šáh 153
Hostilian, císař 52
Hrodbert viz Rupert
Hrodgaud, vévoda friulský 278, 295
Hugo Kapet, francouzský král 343
Hugo z Arles, langobardský král 374, 376, 378
Hugo z Toursu, hrabě 328, 336
Hugo, arcibiskup z Rouenu 264, 265, 327–329, 332
Hunald I., akvitánský vévoda 268, 269, 274
Hunald II., akvitánský vévoda 275
Hunerich, král Vandalů 104, 109, 114, 142
Hunové 72–75
Husrav I., šáh 150, 151, 153
Husrav II., šáh 153, 155, 156
Hydatius, biskup z Chaves 102
Hypatia, filosofka 100
Hypatios 139

Chad, biskup 197
Chadídža 159
Chalkédonský koncil 96
Charibert I., král Franků 190
Charibert II., král Franků 179, 252
Chazaři 364, 365
Childebert I., král Franků 176
Childebert II., král Franků 181, 208, 212, 213
Childebert III., král Franků 179, 261, 264
Childebrand, hrabě 260, 267
Childerich I., král Franků 122, 129, 130, 181
Childerich II., král Franků 179, 180, 253
Childerich III, král Franků 272
Chilperich I., král Franků 173, 174, 177, 181, 208, 270
Chilperich II., král Neustrie 261, 263, 272
Chindasuinth, vizigótský král 167
Chlodomer, král Franků 175, 176
Chlodvík I. (Chlodovech), francký král 122, 128–134, 172–177, 181, 293
Chlodvík II., král Franků 179, 180
Chlothar I., král Franků 176, 177, 208
Chlothar II., král Franků 177
Chlothar III., král Franků 179
Chlothar IV., král Austrasie 263
Chlotsuinta 208
Chnodomar 61
Chrysafios, komoří 96

Ibn Hajján 316
Ibn Haukal 303
Ibn Hišám 158
Ibn Ishák 158
Ignác (Ignatios), konstantinopolský patriarcha 369
Ildebad, ostrogótský král 146
Ildefonus, toledský biskup 168
Ine, král Wessexu 197
Iñigo Arista, král Pamplony 310
Irena, císařovna 280, 283, 286, 288
Isidor Sevillský, biskup (*Etymologiae*) 167–170, 205, 224, 246

Jan Almužník, alexandrijský patriarcha 224
Jan Cassianus 100
Jan Filagatos viz Jan XVI.
Jan I. Cimiskes, byzantský císař 381
Jan I., papež 136
Jan V., papež 225
Jan Vandal, generál 126
Jan VI., papež 232
Jan VII., papež 232
Jan VIII., papež 338, 339, 341, 367–369
Jan X., papež 376
Jan XI., papež 376
Jan XII., papež 376, 377, 378
Jan XIII., papež 380
Jan XIV., papež 379
Jan XVI., papež (Jan Filagatos) 381
Jan z Kappadokie 141
Jan z Nikia, biskup 159

Jan Zlatoústý (Chrýsostomos), sv. 95, 100
Jazid II., chalífa 228
Jeroným (Hieronymus), sv. 85, 89, 100
Jezdagird III., šáh 161
Jindřich Bavorský („Svárlivý") 374, 382, 388–390
Jindřich I. Ptáčník, saský vévoda 371–373, 383, 384
Jindřich II., císař 383
Johannus, císař 103, 108
Jonas ze Susy 246
Jordanes 73, 106, 123, 124, 128, 144, 204
Jovianus (Jovián), císař 67, 149
Jovinus, vzdorocísař 102
Judita, císařovna 325, 328, 329
Julián, císař 58–67, 71, 88, 113, 149
Julian, toledský biskup (*Wambova historie*) 168, 169
Julius Nepos, císař 114
Justin I., císař 134–137
Justin II., císař 137, 205, 206, 207, 225
Justinián I., císař 136–148, 152–154, 163, 165, 176, 204, 205, 216, 222, 228, 289, 292
Justinián II., byzantský císař 226, 230–232
Justiniánův kodex 219

Karel II. Holý 321, 325, 330, 331, 333, 336–339, 343, 351–354, 368
Karel III. Tlustý 320, 337–344, 356, 367, 370, 374
Karel Martell 256, 260–272, 275, 292, 332, 351
Karel Simplex („Prosťáček") 338, 342, 354, 355, 357, 361, 370, 374
Karel Veliký 199, 275–300, 309, 310, 319, 321–323, 326–328, 335, 340, 350, 366–368, 371, 374, 377, 384, 386, 391, 392
Karloman, syn Ludvíka II. 338, 339, 340, 357
Karloman 221, 256, 268, 269, 275, 277
Karpové 31
Katalaunská pole, bitva 106
Kavád I., šáh 150, 151
Kavád II., šáh 156
Klemens, papež 94
Kolumbán Mladší 243, 246, 251, 252, 254
Kolumbán Starší 190, 243, 244, 246, 248
Konrád I., východofrancký král 371
Konstancius I., (Valerius Constantius Chlorus), císař 36, 42, 43
Konstancius II, císař 54, 55, 57–59, 62, 63, 66, 71, 88
Konstans I., císař 36, 54, 55, 56, 57, 88
Konstans II., byzantský císař 162, 220, 223, 232
Konstantin I. Veliký, císař 37, 38, 44, 45, 48–52, 54, 55, 63, 87, 88, 92, 120, 149, 156, 380
Konstantin II., byzantský císař 54, 88, 89, 120, 121, 230
Konstantin III., byzantský císař 84, 101, 185, 230
Konstantin IV., byzantský císař 230, 231
Konstantin V., byzantský císař 227–230, 235, 281
Konstantin VI., byzantský císař 280, 281, 283, 286, 288, 326
Konstantin, papež 232
Konstantinova donace 368, 391
Kosmas, kronikář 388
Kronika albeldská 306
Kronika Alfonse III. 306
Kronika česká 388
Krum, bulharský chán 288
Kryštof, papež 375
Kurajšovci 159, 160

Lambert, biskup z Maastrichtu 265
Lambert, hrabě ze Spoleta a císař 338, 341
Langobardi 147, 148, 203
Leander, biskup sevillský 167
Leges Saxonum 289
Lech, bájný vládce Čechů 386
Lech, bitva na řece 373, 384, 390
Leovigild, vizigótský král 165, 166
Lev I., papež 94, 96, 97, 99, 106, 232
Lev I., východořímský císař 109, 113, 133
Lev II., papež 231

Lev III., byzantský císař 226–230, 232, 233, 367
Lev III., papež 283–285, 287–289, 375
Lev IV., byzantský císař 281
Lev IV., papež 337, 367
Lev V., papež 375
Lev VIII., papež 378
Lex Gundobada 290
Lex Ripuaria 327
Lex Salica 181, 289, 327
Lex Thuringorum 289
Liber de Ottone rege 374
Liber Pontificalis 132, 274
Liberius, senátor 126
Libri Carolini 282, 283, 295
Licinius I., císař 43, 44, 48–51
Licinius II., císař 54
Lindisfarne, klášter 345–347, 350
Lindisfarnský evangeliář 194
Litorius, generál 102
Liudolf, švábský vévoda 374, 384
Liudolfovci 370
Liutbert, arcibiskup mohučský 320
Liutbert, biskup z Mohuče 340
Liutpert, král Langobardů 221
Liutpold, vévoda bavorský 370
Liutprand z Cremony, biskup a kronikář 374, 375, 378, 380
Liutprand, král Langobardů 221, 234
Liutward, biskup z Vercelli 340
Lothar I., císař 324, 326, 329, 330, 333–337, 339, 370
Lothar II., císař 336, 339, 341, 351, 352, 356
Lothar III., císař 343
Lothar, západofrancký král 381
Ludeca, král Mercie 201
Ludvík Akvitánský 310
Ludvík I. Pobožný 280, 292, 297, 321–323, 326–333, 337, 351, 352, 384
Ludvík II. Němec 321, 329–331, 333, 336–339, 252, 354, 256, 357, 367, 370, 384
Ludvík III. Koktavý 337, 338, 341–343
Ludvík III. Mladší 336, 338, 339, 354, 384
Ludvík IV. Dítě 342, 370, 371, 373, 374
Ludvík IV. Zámořský 343
Ludvík V. 343
Ludvík ze Saint Denis 352
Luidhard, biskup 190, 191
Lullus, arcibiskup mohučský 258

Máel Sechnaill, král Mide 353
Magnentius, císař 56–59, 71
Magnus III., norský král 184
Magnus Maximus, císař 69, 70
Magnus, sv. 387
Majorianus, císař 102, 112, 113
Marcellinus, kronikář 107
Marcus, vzdorocísař v Británii 84
Marius z Avenches, biskup 173, 205, 207, 210
Marozia, dcera Theofylakta 376
Martianus, císař 50, 96, 99, 105, 125
Martin I., papež 223, 232, 233, 252
Martin sv., biskup v Toursu 238, 249, 250
Matfrid, hrabě orleánský 326, 328, 329, 332
Matylda, abatyše v Quedlinburku 383
Matylda, sv., saská královna 371, 383
Mauregato, asturský král 308
Maurikios, císař 153, 154, 163, 205, 213
Maurontus, vévoda 267, 270
Maxentius, císař 42, 44, 47, 48, 49, 51, 54, 57
Maximianus, císař 36, 37, 50
Maximinus I., císař 30, 31, 34, 48, 51
Maximinus II., císař 42, 50, 64, 98
Maximus, generál, vzdorocísař ve Španělsku 101
Mazdak 151
Menandros, dějepisec 155
Měško (Měšek), polský kníže 388, 389
Michal I., byzantský císař 288
Michal III., byzantský císař 369
Mikuláš I., papež 369
Mozarabská kronika 301
Muhammad I., emír 303, 311
Muhammad 157–163
Mulvijský most, bitva 47
Mundos, vojevůdce 139, 145
Músá ibn Músá 311, 312

Nantechilda 180
Narses, vojevůdce 147, 206
Nedao, bitva na řece 106, 126
Nennius (*Historia Brittonum*) 183, 184
Nepotianus, císař 57
Nero, císař 39, 51
Nerseh, šáh 55
Nestorios, konstantinopolský patriarcha 95, 96
Nibelung, hrabě 260
Nicetius z Trevíru 216
Nicomachové, rodina 85
Nicomachus Flavianus 70
Nika, povstání 145
Níkajský koncil 87, 88
Nikéforos I., byzantský císař 288, 379
Nikéforos II. Fókas, byzantský císař 380, 381
Nithard, kronikář 329, 335, 336
Norbert, majordomus 263
Notker Koktavý, životopisec 339
Nynia 189, 249

Odilo, bavorský vévoda 268, 269
Odo, hrabě pařížský a král 341, 342, 354, 355, 357
Odoaker 114, 115, 116, 121, 122, 126–128, 130–132, 134, 135, 204
Offa, král Mercie 198–201, 296
Olaf II., norský král 363
Olaf Tryggvason, norský král 363
Oleg, kníže kyjevský 365
Olga (Helena), kyjevská kněžna 365
Olof Skötkonung, švédský král 363
Olybrius, Anicius, císař 113, 114
Onulf 121, 122
Ordinatio Imperii 323–326, 329, 331
Ordoño I., asturský král 311, 312
Ordoño II., leónský král 313, 316
Ordoño III., leónský král 317, 318
Ordoño IV., „Krutý“,leónský král 317
Orestes, generál 114, 122
Órigenés 89, 94, 95, 100
Osbald, král Northumbrie 201
Osbryht, král Northumbrie 201, 358
Ostrogóti 74
Oswald, král Northumbrie 191, 196, 198
Oswy, král Northumbrie 196, 198, 202
Ota I. Veliký, císař 365, 373, 374, 377–381, 383–385
Ota II., císař 371, 379, 381, 385, 386, 388, 389
Ota III., císař 379, 381–383, 388–392
Ota, saský vévoda 370, 373
Ovidius 295

Pachomius 98, 99
Pandolf I. Železná hlava, beneventský kníže 380, 381
Paschal I., papež 324, 362
Patrik, sv. 190, 242, 243
Paul Alvar 303
Paulinus, arcibiskup z Yorku 191
Paulus Diaconus 203, 204, 206, 207, 209–211, 213, 214, 217, 218, 295
Pavel z Narbonne, hrabě 171
Peada, král Mercie 196
Pelagius I., papež 218
Pelagius 93, 100
Pelayo, asturský král 306, 307
Pelayo, biskup z Ovieda 312
Penda, král Mercie 191, 195–197
Perctarit, král Langobardů 203, 220
Peróz, šáh 150, 151
Petr z Pisy, rádce Karla Velikého 295
Petronius Maximus, císař 144
Philippicus, byzantský císař 232
Piastovci 388
Piktové 43, 185, 188–190, 197
Pipin „Hrbáč“ 298, 299
Pipin I. Akvitánský 330, 331
Pipin I., císař 280, 282, 324, 329–331, 366
Pipin I., majordomus 251
Pipin II. Akvitánský 331, 335, 336, 352
Pipin II., majordomus 180, 254–257, 261–265
Pipin III. („Krátký“), francký král 235, 258, 268, 269, 271, 272–275, 279, 287, 292, 322, 377
Pirenne, Henri 140
Platón 135, 224

Plectrudis, královna 261–263, 265
Pollentia, bitva 80
Poppo, misionář 386
Postumus, Cassius Latinius, císař 32, 33
prefekti pretoriánů 29, 31, 35, 37, 70, 107, 109, 111, 114
Priscianus, gramatik 222
Priscus, historik 73
Privilegium Ottonianum 377
Probus, císař 34, 35, 52
Prokópios, dějepisec 138, 139, 141, 143–145, 147, 155, 203–205
Prokopios, uzurpátor 67, 68
Prosper, dějepisec 102, 106, 243
Prudentius, biskup z Troyes 319

Quintillus, císař 34

Radbod, král Frísů 255, 261, 263
Raedwald, král Východní Anglie 198
Raganfred, neustrijský majordomus 261, 263
Raginpert, král Langobardů 221
Ramiro I., asturský král 311
Ramiro II., leónský král 315–317, 318
Ramiro III., leónský král 318
Raoul, hrabě burgundský 343, 355
Rather z Verony, biskup 378
Ratchis, král Langobardů 235
Recitach 125
Regino z Prümu 320, 341
Rekkared, vizigótský král 165, 167, 213, 217
Remigius, remešský biskup 129, 131
Renovatio Imperii Romanorum 391
Reolus, biskup remešský 263
Res Gestae Saxonicae 382
Ricimer, generál 108, 109, 112–114, 116, 122
Ricsig, král Northumbrie 359
Richard z Autunu, kníže 355
Richer ze Saint-Remi, kronikář 355
Richomer, francký generál 120
Riotam, velitel 130
Robert I., hrabě 343, 355
Robert z Anjou, hrabě 337
Roderich (Rodrigo), vizigótský král 171, 172
Romanos I. Lecapenos, byzantský císař 373
Romuald, vévoda z Beneventa 220
Romulus, poslední západořímský císař 114
Roncesvalles, bitva 310
Rosamund, gepidská princezna 207
Rothari, král Langobardů 209, 216–218
Rothari, vévoda z Bergama 221
Rothariho kodex (*Edikt*) 218
Rua, hunský král 105
Rudolf z Fuldy 320
Rufinus z Aquileje 89
Rugi 204
Rupert, sv. (Hrodbert) 258

Řehole Benediktova 326, 377
Řehole Mistrova (*Regula Magistri*) 239
Řehoř I. Veliký, papež 190, 192–194, 217, 219, 224, 225, 233, 239, 240, 248, 251, 257
Řehoř II., papež 232, 233, 257
Řehoř III., papež 233, 234
Řehoř IV., papež 324, 330, 366
Řehoř V., papež 382, 389, 392
Řehoř VII., papež 305
Řehoř z Nazianzu, sv. 237
Řehoř z Nyssy, sv. 237
Řehoř z Toursu 129, 132, 133, 169, 172, 173, 174, 177, 206, 249

Sampiro, biskup z Astorgy, kronikář 312
Sancho Garcés I., navarrský král 316
Sancho Garcés II. „Abarca“, navarrský král 317
Sancho Garcés III. Veliký, navarrský král 318
Sancho I. Tlustý, leónský král 317, 318
Sarmati 75
Sásánovci 31, 32
Scriptores Historiae Augustae 30
Sebastian, biskup 306
Sebastianus 102, 104
Secundus, biskup z Tridentu 206, 209, 213, 218

Septimius Severus, císař 30, 33
Sergius I., papež 231–233, 255
Sergius III., papež 375, 376
Severus III., Libius, císař 113
Severus, Alexander, císař 30, 33, 43
Sidonius Apollinaris 120, 130
Sigefred, dánský král 350
Sigibert I., král Franků 208, 271
Sigibert III., král Franků 179, 251, 253, 270, 272
Silo, asturský král 308
Silvanus, uzurpátor 58, 59, 120
Silverius, papež 147
Silvestr II., papež (Gerbert z Aurillaku) 381, 390, 392
Simancas, bitva 314
Simeon Stylités 99
Slavníkovci 389
Slované 75
Spytihněv, předák Čechů 387
Stefanos, asketa 230
Stilicho 78–80, 108
Suinthila, vizigótský král 167
Svatopluk I. (Zwentibold), velkomoravský kníže 387
Svévové (Svébové) 123, 209
Syagrius 131
Symmachové, rodina 85
Symmachus, papež 375
Symmachus, Quintus Aurelius Memmius 134, 135, 138

Šápúr I., šáh 34
Šápúr II., šáh 55, 62, 67
Štěpán II. (III.), papež 234, 273, 274, 287
Štěpán III. (IV.), papež 275
Štěpán IV. (V.), papež 323
Štěpán V. (VI.), papež 341
Štěpán VI. (VII.), papež 342
Štěpán, sv., první uherský král 390
Štrasburské přísahy 335

Tacitus, císař 34
Tacitus, dějepisec 127
Tassilo III., bavorský vévoda 269, 275, 281, 326, 370
Teias, ostrogótský král 147
Tertry, bitva 263
Tertullianus 91
Thegan, biskup a životopisec 321
Theodehad, ostrogótský král 144, 145, 145
Theodelinda, langobardská královna 213, 216, 218
Theodemer 125
Theoderich I., ostrogótský král 122–136, 143, 144, 174, 204, 207, 216, 219, 284
Theoderich I., vizigótský král 104, 106
Theoderich II., vizigótský král 111, 112
Theoderich Strabo 125
Theodor II., papež 342
Theodor z Tarsu, arcibiskup z Canterbury 223, 224, 254
Theodor, papež 225
Theodora, císařovna 154
Theodora, dcera Theofylakta 376
Theodosius I., císař 69, 70, 77–79, 81, 86, 88, 90, 109, 138, 143, 327
Theodosius II., císař 96, 99, 103, 105, 109, 120, 150
Theodosiův zákoník 119, 219
Theodulf, biskup z Orléansu 282, 295, 326
Theofanes, kronikář 283
Theofil, alexandrijský biskup 95
Theofil, byzantský císař 368
Theofylakt, „konzul a senátor Říma“ 375, 376, 376
Theofylaktos Simocatta, dějepisec 155
Theofylaktos, exarcha 232
Theophanu, císařovna 381, 382, 389
Theoto, bavorský vévoda 258
Theotpert, bavorský vévoda 221
Theudebald, král Franků 147
Theudebert I., král Franků 147, 176, 208
Theudebert II., král Franků 179, 271
Theudebert III., král Franků 220
Theuderich I., král Franků 175, 176
Theuderich II., král Franků 246, 251
Theuderich III., král Franků 175, 176, 179, 180
Theuderich IV., král Franků 263

Theudoald, majordomus 261, 265, 268
Thorismund, vizigótský král 106
Thrasamund, král Vandalů 128, 142
Tiberius II., císař 205
Toda, navarrská královna 316, 317
Trebonianus Gallus, císař 32, 52

Ui Néill, irský král 353
Umar, chalífa 161
Ummájovci 366
Urraca, královna navarrská 317
Usdibald, král Gepidů 205
Uthmán, chalífa 158
Utigurové 209

Václav, český kníže 387
Vahram VI., šáh 153
Vajk viz Štěpán, sv.
Valens, Valerius, císař 50, 67, 68, 75, 76
Valentinianus I., císař 67, 69, 88, 89
Valentinianus II., císař 69, 70, 89, 90
Valentinianus III., císař 103, 104, 107, 109, 113, 136, 143, 185
Valerián, císař 32, 39, 52
Valkas, šáh 150
Vandalové 31
Vavřinec, sv. 385
Velkomoravská říše 386
Verdunská smlouva 370
Vetranius, císař 57, 59
Vigilius, papež 218
Vikingové 200–202
Viktor z Tunnunny 222
Virgil, biskup salcburský 257
Vita Hludovici imperatoris 321, 330
Vita Karoli 286, 289, 321
Vitalian, papež 223
Vizigóti 78–84
Vladimír, kyjevský kníže 365
Vojtěch (Adalbert), sv. 389–391
Volusian, císař 32, 52

Waco, král Langobardů 213
Waiofar, akvitánský vévoda 274, 275
Wala, opat z Corbie 297, 327, 328
Wallia, vizigótský král 104, 111
Wamba, vizigótský král 169, 171
Widukind, kronikář 382
Widukind, vůdce Sasů 280, 281
Wigbert, biskup z Merseburku 382
Wiglaf, král Mercie 201
Wilfred, biskup z Yorku 254, 255
Wilfred, opat 364
Willibrord, misionář 255–257
Witigis, král Ostrogótů 145–148, 176
Witislav, předák Čechů 387
Witiza, vizigótský vojevůdce 171
Wulfheard, ealdorman 357
Wulfhere, král Mercie 196, 197
Wynfrith viz Bonifác

Zachariáš z Mytiléné 150
Zachariáš, papež 233, 234, 272
Zenón, východořímský císař 115, 122, 125, 133, 140, 150
Zwentibold (Svatopluk) 342, 370

EVROPA *raného středověku* 300–1000

ROGER COLLINS

Z anglického originálu Early Medieval Europe 300–1000,
vydaného nakladatelstvím Palgrave v roce 1999,
přeložili: Martin Hořák (kap. 7–10),
Kateřina Klápšťová (kap. 16 a 17 + pozn. ke kap. 16 a 17),
Šárka Korytová-Magstadt (kap. 19 /část + pozn. 61–99/, kap. 20),
Vladimír Novák (kap. 11–15),
Michaela Ponocná (kap. 1–6),
Renata Wesleyová (kap. 18, kap. 19 část + pozn. 1–60)
Odborná revize PhDr. Vratislav Vaníček.
Rejstřík Filip Outrata.
Ilustraci použitou na obálce,
Otta III. na trůnu, poskytla ISIFA / AKG
Typografie Vladimír Verner
Vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
roku 2005 jako svou 660. publikaci
Odpovědná redaktorka Marie Válková
Vydání první. Stran 480
Vytiskla tiskárna Ekon, Jihlava
Doporučená cena 448 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
Praha 3, Víta Nejedlého 15
e-mail: info@ivysehrad.cz
www. ivysehrad.cz

ISBN 80-7021-660-3